

Niina Topp

KATSAUS YHTEISÖLLISYYTTÄ EDISTÄVIIN TOIMINTAMALLEIHIN AMMATILLISISSA OPPILAITOKSISSA

Sosiaali- ja terveysala
2015

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Niina Topp
Opinnäytetyön nimi	Katsaus yhteisöllisyyttä edistäviin toimintamalleihin ammatillisissa oppilaitoksissa
Vuosi	2015
Kieli	suomi
Sivumäärä	52 + 1 liite
Ohjaaja	Riku Niemistö

Uudistunut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki velvoittaa oppilaitoksia kehittämään yhteisöllistä opiskelijahuoltoa. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tukea tätä kehitystyötä Vaasan ammattiopiston osalta. Tässä työssä tarkastellaan opiskelijahuollon lainsäädäntöä, taustaa, tavoitteita ja yhteisöllisyyden toteutumista oppilaitoksissa sekä esitellään erilaisia yhteisöllisiä toimintamalleja joista opiskelijahyvinvointimallit koostuvat.

Tutkimuksen tavoitteena ja päätutkimuskysymyksenä on kartoittaa millaisia yhteisöllisiä opiskelijahyvinvointimalleja ja toimintamalleja ammatillisissa oppilaitoksissa on käytössä. Alatutkimuskysymyksenä on selvittää mitkä toimintamallit soveltuisivat Vaasan ammattiopistoon.

Laadullinen tutkimus suoritettiin käyttäen e-lomaketta ja kohderyhmänä oli ammatillisten oppilaitosten (38 kpl) opiskelijahuollon asiantuntijat. Vastausprosentti oli 61, joten tuloksia voidaan pitää luotettavana ja että ne myötäilevät isompaa kokonaisuutta. Vastaukset luokiteltiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttäen.

Kartoituksen perusteella voidaan sanoa, että yhteenkuuluvuutta lisäävät toiminnot; ryhmäyttäminen ja oppilaitoksen yhteiset tapahtumat ovat yhteisöllisyyttä eniten edistäviä toimintamalleja. Vastaajista 43 % nimesi toimivimmaksi toimintamalliksi joko ryhmäyttämisen tai yhteiset tapahtumat.

Mielenkiintoinen tulos oli, että 58 % vastaajista koki että ensisijaiset asiat joihin yhteisöllisyyttä kehitettäessä tulisi kiinnittää huomiota liittyivät oppilaitoksen henkilöstöön (henkilöstön asenne ja sitoutuminen, ryhmänohjaajan rooli ja vastuu sekä johdon sitoutuminen). Yhteisöllisyys rakentuu vahvasti henkilöstön varaan. Positiivisella ilmapiirillä, yhteisillä tapahtumilla ja onnistuneella ryhmäyttämällä vahvistetaan sosiaalista pääomaa ja lisätään yhteisöllisyyttä.

Avainsanat	opiskeluhoito, yhteisöllisyys, opiskelijahyvinvointimalli, yhteisöllinen toimintamalli, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki
------------	--

ABSTRACT

Author	Niina Topp
Title	A Review on the Operating Models that Promote Communality in Vocational Schools
Year	2015
Language	Finnish
Pages	52 + 1 Appendix
Name of Supervisor	Riku Niemistö

The reformed Student and Undergraduate Welfare Law obligates schools to develop their communal student welfare. The aim of this study is to support this development at Vaasa Vocational Institute. The theoretical part consists of legislation, history and the objectives of the student welfare and how communality is realized in vocational schools. Different operational models are presented here also.

The goal of this study was to survey what kind of student welfare models and operating models are being used in vocational schools. A sub-research question was to find out which models in particular would suit to be used by Vaasa Vocational Institute.

The study was qualitative and the survey was conducted with an electronic form and the target group included the student welfare experts in vocational schools (38). The response rate was 61 % so the results can be considered reliable. The responses were analyzed with qualitative content analysis.

The survey revealed that operational models that increase social cohesion such as grouping and joint school events, are the most effective ways to increase the communality.

An interesting result was that 58 % of the respondents felt that the primary matters when increasing the communality at school are related to personnel (attitude, commitment, group leadership, commitment of the management).

The communality relies strongly onto the personnel. The communality can be strengthened with a positive atmosphere, joint events and successful grouping.

Keywords	Student welfare, communality, student welfare model, communal operating model, student and undergraduate welfare law
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
2	OPISKELIJAHUOLLON TAUSTA JA TAVOITTEET.....	9
2.1	Ohjaava lainsäädäntö	10
2.1.1	Oppilas- ja opiskelijahuoltolain pääsisältö.....	11
2.1.2	Opiskeluhoitosuunnitelma.....	12
2.1.3	Yksilökohtainen ja yhteisöllinen opiskeluhoito	12
2.2	Nuorten hyvinvointiin vaikuttaminen	13
2.2.1	Opiskelijahuollon tavoitteet	15
2.2.2	Yhteisöllisyys oppilaitoksessa	16
2.2.3	Opiskelijahyvinvointimallien määrittelyä.....	17
2.2.4	Yhteisöllisyyttä lisääviä toiminta- ja hyvinvointimalleja	19
2.2.5	Vaasan ammattiopiston opiskelijahyvinvoinnin kehys.....	21
3	OPISKELIJAHYVINVOINTIMALLIEN KARTOITUS.....	24
3.1	Tutkimuskysymykset	24
3.2	Tutkimusmenetelmät.....	24
3.3	Aineiston koonti.....	25
4	KARTOITUSTULOKSET.....	27
4.1	Yhteenkuuluvuutta lisäävä toiminta	30
4.1.1	Ryhmyttäminen	31
4.1.2	Oppilaitoksen yhteiset tapahtumat	33
4.2	Vertaistoiminta.....	34
4.2.1	Tutor- ja opiskelijayhdistystoiminta	35
4.2.2	Restoratiivinen toiminta	35
4.3	Muut linjaukset ja ennaltaehkäisevä, osallistava, kohdennettu toiminta	36
4.4	Yhteisöllisyyden toteutumiseen vaikuttavia vahvuuksia ja haasteita	39
4.5	Johtopäätökset.....	42
5	POHDINTA.....	47
	LÄHTEET.....	49
	LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Oppilaitosyhteisön opiskeluhuollon kokonaisuus	s. 13
Kuvio 2. Koulun hyvinvointimalli Konun mallia mukaillen	s. 18
Kuvio 3. Kartoituksen kokonaisuus	s. 27
Kuvio 4. Yhteenkuuluvuutta lisäävä toiminta, kysymykset.	s. 31
Kuvio 5. Vertaistoiminta, kyselyn kysymykset 2-4	s. 34
Kuvio 6. Muut linjaukset ja ennalta ehkäisevä, osallistava ja kohdennettu toiminta, kyselyn kysymykset 2-4	s. 37
Kuvio 7. Oppilaitoksen erityispiirteet (vahvuudet tai haasteet) jotka vaikuttavat yhteisöllisyyden toteutumiseen, kyselyn kysymys 5	s. 39
Kuvio 8. Ensisijaisten tekijöiden jakautuminen mainintojen pohjalta	s. 41
Kuvio 9. Ammattiin opiskelun yhteisöllinen hyvinvoinninvirta	s. 46
Taulukko 1. Yhteisöllisyyttä edistäviä ja vahvistavia toimintamalleja	s. 28
Taulukko 2. Toimivimmat ja vaikuttavimmat yhteisölliset toimintamallit	s. 29

LIITELUETTELO**LIITE 1. KYSELYLOMAKE**

1 JOHDANTO

Nuoruus ja siihen liittyvä opiskeluaika ovat ainutlaatuisia elämänvaiheita. Opiskeluaika voi toiselle olla elämän parasta aikaa ja toiselle taas aikaa jota ei halua syystä tai toisesta muistella. Oppilaitoksen opiskeluilmapiirillä, ryhmähengellä, henkilöstön ja opiskelijahuollon toiminnalla on iso merkitys siinä miten nuori opiskeluaikansa kokee. Tutustuin opiskelijahuollon työkenttään harjoittelussa Vaasan ammattiopiston kuraattorien kanssa. Koulumaailma on energinen ja dynaaminen työympäristö. Opiskelijahuoltotyö on merkityksellistä, myös yhteiskunnallisesti. Nuorissa on tulevaisuus - voimavara johon kannattaa ja täytyy panostaa. Opinnäytetyöllä vastaan Vaasan ammattiopiston tarpeeseen kartoittaa erilaisia opiskelijahyvinvointimalleja. Ajatuksena on että opinnäytetyö tukee Opetushallituksen rahoittamaa Mångprofessionell studerandevård, opiskelijahuollon kehittämishanketta jonka tavoitteita ovat mm. uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämien palvelujen kehittäminen, toiminnallisten, kohdistettujen ja ryhmämuotoisten toimintatapojen kehittäminen opiskelijahuollon työvälineeksi. Tavoitteena on että kartoitus viitoittaa tai vahvistaa opiskelijahuollonkehitystyötä Vaasan ammattiopistolla. On ollut mielenkiintoista paneutua sekä opiskeluhuollon että ammatillisen koulutuksen laajaan ja kirjavaan kenttään.

Opiskelijahuolto on monella tavalla muutoksessa ja suurennuslasin alla. Elokuussa 2014 voimaan tullut, uudistettu oppilas- ja opiskelijahuoltolaki velvoittaa koulutuksen järjestäjiä kehittämään ja ottamaan käyttöön entistä enemmän ennaltaehkäiseviä ja osallistavia toimintamalleja osaksi opiskeluhuoltoa. Lain myötä tavoitteena on, että ennaltaehkäisevä opiskelijahyvinvointityö vahvistuu ja siihen varataan oppilaitoksissa enemmän aikaa ja resursseja. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa jo olemassa olevia toimintamalleja ammatillisissa oppilaitoksissa. Kartoituksen tulosten pohjalta on tarkoitus alustaa Vaasan ammattiopistolle soveltuvia yhteisöllisyyttä edistäviä toimintamalleja. Elokuun alusta ovat myös uudet opetussuunnitelmat ammatilliselle peruskoulutukselle astuneet voimaan. Näin työssäoppiminen on lisääntynyt ja opiskelijahuollon haasteet sen myötä - kuinka

saavuttaa opiskelijat myös harjoittelujen aikana. Nykyajan yhteisöllisyys voisi olla myös osaratkaisu tähän haasteeseen: hyvin ryhmäytetty ja ryhmäytynyt ryhmä viestii ja verkostuu sähköisesti vaikka fyysisesti on erillään työssäoppimassa eri työpaikoilla. Ryhmä kannattelee ja ohjaa itse itseään toimimalla näin.

Ammatilliset oppilaitokset ovat otollisia osallistavalle ja yhteisölliselle toiminnalle. Opiskelijat ovat heterogeenisiä ja käytännön läheisiä. Tekemällä oppiminen ja osallistaminen on monella tapaa ammatillisissa oppilaitoksissa jo juurrutettua toimintaa. Toisaalta taloudelliset haasteet ja paineet, erilaiset koulutusohjelmat, erilainen opiskelijarakenne, oppilaitosten koko ja yksiköiden sijainti eri puolilla kaupunkia haastavat toiminnan yhtenäisen kehittämisen. Yhteisöllisen toiminnan lisääminen on kuin yhteishengen puhaltamista oppilaitoksen ytimeen.”Kaveria ei jätetä!” – ajattelun sisäistäminen on kantava voima yhteisöllisessä ajattelussa, opiskelumaaailmassa ja myöhemmin työelämässä. Hyvä yhteisöllisyys kantaa pitkälle, myös oppimistulosten osalta.

Mistä yhteisöllisyydessä on kysymys, miten yhteisöllisiä kokemuksia voidaan tuottaa? Mitä merkitystä tällaisella toiminnalla on opiskelijan kannalta? Opinnäytetyössä selvitetään Suomen ammatillisten oppilaitosten opiskelijahuollon asiantuntijoilta millaisia toimintamalleja heillä on käytössä ja mitkä ovat heidän mielestään vaikuttavimpia ja ensisijaisia piirteitä yhteisöllisyyden edistämisessä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuoda näkökulmaa yhteisöllisen opiskelijahuollon kehittämisen tueksi.

2 OPISKELIJAHUOLLON TAUSTA JA TAVOITTEET

Tämän päivän ennaltaehkäisyyn painottuva opiskelijahuolto pohjautuu miltei 150 vuoden päähän, ajalle ennen oppivelvollisuutta, 1800-luvun jälkipuoliskolle. Varhaisimmat muodot olivat asuntola-, keittola-, ja kesävirkestystoimintaa sekä köyhien oppilaiden avustamista ja koululääkäritoimintaa. Tuolloin oppilashuolto oli paljolti sosiaalihuoltoa ja välttämätöntä oppilaiden riittävän fyysisen kunnon varmistamiseksi. Voidaan sanoa että nykyisen oppilashuollon perusta rakennettiin itsenäisyyden ajan neljänä ensimmäisenä vuosikymmenenä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto oli tärkeä toimija oppilashuollon kehittämisessä. Koululääkärin ja terveydenhoitajan tehtävät ”kunnallistettiin” 1940-luvulla ja ensimmäiset koulu-terveydenhuollon erillislait säädettiin 1950-luvulla. Kuntien kouluista oli 80 %:ssa järjestetty oppilashuolto 1960-luvulle tultaessa. (Jauhiainen 1993, 101-102, 153-156.)

Oppilashuoltoon liitettiin 1960-luvulla vahvemmin psykososiaalisia toimintoja: psykologi- ja kuraattoritoiminta aloitettiin. Myös opinto-ohjaus liitettiin osaksi oppivelvollisuuskoulun oppilashuoltoa. Kehittämisen painopiste siirtyi oppilaiden mielenterveyden, oppimiskyvyn ja koulurauhan turvaamiseen. (Jauhiainen 1993, 182.)

Jauhiaisen (1993, 232) mukaan peruskoulu- ja kansanterveystyöuudistukset laajensivat kouluterveydenhuoltoa 1970-luvulla edelleen: Lakisääteinen kouluterveydenhuolto ulotettiin myös oppivelvollisuutensa täyttäneisiin koululaisiin ja opiskelijoihin. Voidaan sanoa, että nykyisen toisen asteen koulutuksen opiskelijahuolto syntyi näiden uudistusten myötä. Koulupsykologi- ja kuraattoritoiminta laajentui hitaasti ja painottui Etelä-Suomen kaupunkeihin. 1980-luvun puolessa välissä joka toinen koululainen oli kuraattoripalvelujen piirissä. Lastensuojelulaikiin kirjattiin 1990-luvun alussa koulupsykologi- ja kuraattoritoiminnot, mutta ilman velvoitetta virkojen perustamiseen. (Jauhiainen 1993, 232-233.)

Oppilashuolto sisällytettiin koululainsäädäntöön ja opetussuunnitelman perusteisiin 2000-luvulla. Valtion avustuksella rahoitettiin myös oppilashuollon strategian

kehitystyötä ja kouluterveydenhuollolle laadittiin laatusuosituksia. Kouluterveydenhuollon ja lastensuojelun lainsäädäntöä uudistettiin. Tavoitteena oli korostaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa hyvinvointiin ja hyvinvoinnin vaikutusta oppimiseen. Opiskelijahuollon näkökulmasta tärkeät lait ammatillisesta koulutuksesta ja lukiolain muuttamisesta tulivat voimaan v. 2003 ja nuorisolaki kolme vuotta myöhemmin. Oppilashuoltotyön painopisteenä oli jo tuolloin siirtyminen korjaavasta toiminnasta ennalta ehkäisevään työhön. (Laitinen & Hallantie 2011, 7-8, 12.)

2.1 Ohjaava lainsäädäntö

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (käytetään lakilyhennettä OHL) uudistui ja tuli voimaan 1.8.2014. Se edellyttää yhteisöllisten mallien käyttöön ottamista ja lisäämistä opiskeluhuollossa. Kartoituksen tarkoitus on edesauttaa tämän velvoitteen toteutumista. Uusi opiskeluhuoltolaki viitoittaa tietä entistä kokonaisvaltaisempaan, ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Jos aiemmin miellettiin opiskeluhuoltotyö korjaavaksi toiminnaksi (repressio), pyritään suuntaa muuttamaan enemmän ennaltaehkäisevän työn (preventio) suuntaan. Tavoitteena on vaikuttaa rakenteisiin yhteisöllisin keinoin. (Mahkonen 2014, 42.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on opiskeluhuollon kannalta tärkein laki, mutta opiskeluhuoltoa säätelevät osaltaan lukuisat muutkin lait ja asetukset: terveydenhuoltolaki, asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta, laki ammatillisesta peruskoulutuksesta, opiskeluhuoltoa koskevat opetussuunnitelmien perusteet, lastensuojelulaki, laki potilaan asemasta ja oikeuksista, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, nuorisolaki, mielenterveyslaki, päihdehuoltolaki, opintotukilaki, laki nuorista työntekijöistä, valtioneuvoston asetus nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä, sosiaali- ja terveysministeriön asetus nuorille työntekijöille vaarallisten töiden esimerkkiluettelosta, opiskeluun soveltumattomuuteen ratkaisuja (Sora-lainsäädäntö), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä, henkilötietolaki, sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista, laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä, laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palve-

luista ja tukitoimista, laki kehitysvammaisten erityishuollosta. Opiskeluhooltolais-
sa viitataan mm. osaksi näihin asetuksiin ja lakeihin. (Opiskeluhoolto koskeva
lainsäädäntö 2015.)

2.1.1 Oppilas- ja opiskelijahuoltolain pääsisältö

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on edistää sekä opiskelijoiden että
koko oppilaitosyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, terveellisyttä, turvallisuutta
ja osallisuutta (L1287/2013). Mahkonen (2014, 50) mukaan käsitteessä opiske-
luhoito yhdistyy ilmaisut perusopetuksen *oppilashuolto* ja toisen asteen *opiskelija-
huolto* = *opiskeluhoito*.

Lain tarkoitus on myös ennaltaehkäistä syntyviä ongelmia, lisätä yhteisöllistä toi-
mintaa, esteettömyyttä ja kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. OHL:n tavoit-
teena on myös turvata tarvittaessa varhainen tuki ja yhdenvertainen opiskeluhoit-
topalveluiden saatavuus ja laatu. Yleisenä tavoitteena on myös voimistaa opiske-
luhoitoa niin toiminnallisena kokonaisuutena kuin moniammatillisena yhteistyö-
nä. (L1287/2013.)

Mahkonen (2014, 52) avaa kirjassaan opiskeluhoiton ammattilaisille oppilas- ja
opiskelijahuoltolain keskeisiä näkökohtia.

Laissa on keskeistä:

- Painottaa toiminnan kehittämistä ja suunnitelmallisuutta
- Korostaa ennalta ehkäisevän työn ensisijaisuutta ja monialaista yh-
teistyötä
- Normittaa yhteisöllistä ja yksilöllistä opiskeluhoitoa
- Koskee oppilaan/opiskelijan oikeusasemaa
- Tähtää kuraattori- ja psykologipalvelujen laajentamiseen
- Määrittää yksilölliseen opiskeluhoitoon liittyen salassapitokysy-
myksiä
- Sisältää 28 pykälää ja lukuisia säädösviittauksia muihin lakeihin.
(Mahkonen 2014, 52.)

2.1.2 Opiskeluhooltosuunnitelma

OHL:ssa korostetaan toiminnan ja kehittämisen suunnitelmallisuutta ja koulutuksen järjestäjä veloitetaan laatimaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, oppilaitoskohtainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opinnäyteyön yhtenä viitekehyksenä toimii Vaasan ammattiopiston opiskeluhooltosuunnitelma, joka on osa Vaasan kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Opiskeluhooltosuunnitelma ja sen tavoitteet ovat oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämät ja se on laadittu opetushallituksen määräysten mukaisesti. Se on laadittu yhteistyössä opiskelijoiden, huoltajien ja oppilaitoksen henkilökunnan kanssa. Suunnitelmassa on määritetty opiskeluhoollon tavoitteet: edistää opiskelijoiden fyysistä ja psyykkistä terveyttä, oppimista, sosiaalista hyvinvointia. Tavoitteena on myös huolehtia oppimisympäristön turvallisuudesta ja terveellisyydestä ja kokonaisvaltaisesta oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista. Suunnitelma painottaa ennaltaehkäisevää toimintaa. Suunnitelmasta tiedotetaan henkilöstölle ja se käydään läpi vähintäänkin sen päivittyessä. Oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä vastaa suunnitelman tarkistuksesta ja päivittämisestä lukuvuosittain. (Opiskeluhooltosuunnitelma 2014.)

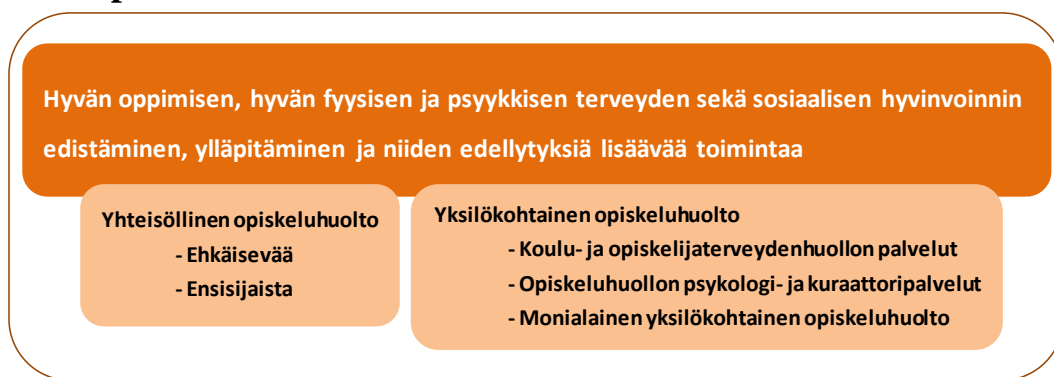
Vaasan ammattiopiston opiskeluhooltosuunnitelman linjauksia ovat: Yhteistyö kodin ja oppilaitoksen välillä, sekä eri tahojen nuorisotoimen, lastensuojelun ja poliisin kanssa, ennaltaehkäisevät toimet syrjäytymiseen ehkäisemiseksi, yhteisöllinen vaikuttaminen ja kehittäminen, oppimisympäristön toiminnallisuuden ja viihtyvyyden parantaminen, opiskelijoiden osallistamisen ja vaikuttamisen vahvistaminen, toiminnallisten ryhmämuotoisten toimintatapojen kehittäminen opiskeluhoollon työvälineeksi, varhaisen puuttumisen mallin kehittäminen, oppilaitoksen hyvinvoinnin edistäminen, voimaannuttaminen ja kompensatiofunktion toteuttaminen. (Opiskeluhooltosuunnitelma 2014.)

2.1.3 Yksilökohtainen ja yhteisöllinen opiskeluhoolto

OHL erottelee opiskeluhoollon yhteisölliseen- ja yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijan kohdalla opiskeluterveydenhuollon palveluja, kuraattori- ja psykologipalveluja sekä muuta monialaista opiskeluhooltoja. (L1287/2013.)

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on laajempi kokonaisuus jolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja -tapoja joilla koko oppilaitoksessa edistetään yleisesti oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, sosiaalista vastuuta, osallisuutta ja vuorovaikutusta, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Kaikkien opiskeluhoollon toimijoiden, kaikkien opiskelijoiden kanssa työskentelevien työntekijöiden ja viranomaisten on toteutettava yhteisöllistä opiskeluhoolltoa. Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista. (L1287/2013.) Kuviossa 1 kuvataan oppilaitosyhteisön opiskeluhoollon kokonaisuutta johon kuuluvat sekä yhteisöllinen että yksilökohtainen opiskeluhoolto.

Oppilaitosyhteisön opiskeluhoollon kokonaisuus:

Kuvio 1. Oppilaitosyhteisön opiskeluhoollon kokonaisuus

Opiskelijahuoltolain 2 § mukaan painotetaan mm. osallisuuden lisäämistä, ongelmien ennaltaehkäisyä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Opiskeluhoollon toteuttamista on vahvistettava toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. Lain 4 § mukaan yhteisöllistä opiskeluhoolltoa toteuttavat kaikki opiskeluhoollon toimijat yhteistyössä. (L1287/2013.)

2.2 Nuorten hyvinvointiin vaikuttaminen

Hyvinvointi voidaan määritellä monella tavalla, mutta voidaan sanoa että hyvinvointi koostuu ainakin aineellisesta hyvinvoinnista, sosiaalisista suhteista, itsensä toteuttamisesta ja terveydestä. Kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin kuuluu sosiaalinen, psyykkinen ja fyysinen hyvinvointi. Fyysistä hyvinvointia ovat turvallinen ja

terveellinen oppimisympäristö ja kouluyhteisö. Psykkiseen hyvinvointiin kuuluu opiskelijan yksilöllinen huomiointi opinnoissa ja tarvittaessa henkilökohtaisessa elämässä. Sosiaalista hyvinvointia edistetään tukemalla sosiaalisia valmiuksia, ryhmäytymistä, ehkäistään kiusaamista sekä vahvistamalla osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Honkanen & Suomala 2009, 40.) Kouluyhteisön hyvinvointiin kuuluu jokaisen vahvuuksien tunnistaminen, niiden nimeäminen ja tukeminen. Sitä kautta syntyy osallisuuden kokemus yhteisöön kuulumisesta. Tärkeää on myös kodin ja koulun yhteistyö ja toimiva vuorovaikutus. (Koivisto & Rautakoski, 2013.)

Nuoruusiän merkitystä ihmisen persoonan kehittymiseen painotetaan nykyisin enemmän kuin ennen. Muutoksia on paljon: fyysisiä, biologisia, psyykkisiä ja sosiaalisia. Nuoruusiän aikana käydään läpi kehitysvaiheita ja haasteita jotka ovat olennaisia identiteetin muodostumisen kannalta: eriytyminen perheestä ja kiinnittyminen kavereihin (itsenäistyminen), seksuaaliset muutokset ja identiteetin muodostuminen. (Klockars 2011, 18-19.) Opiskelijat elävät samaan aikaan monella tapaa ainutlaatuista, merkittävää muutosaikaa elämässään: he käyvät läpi kehityspsykologisia muutoksia, aikuistumis- ja itsenäistymisprosessia sekä opiskelevat itselleen ammattia tulevaisuutta varten. (Opiskeluterveydenhuollon opas 2006, 21.) Kouluyhteisöllä ja opiskeluajalla on iso merkitys loppuelämän kannalta.

Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten hyvinvointi on pääasiassa parantunut, mutta hyvinvoinnin eriarvoistumista on voimakkaasti ehkäistävä jo peruskoulussa. (Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013). Suomalaisista 16-18-vuotiaista nuorista 90% ja 19-24-vuotiaistakin reilu puolet opiskelee jossain tutkintotavoitteisessa koulutuksessa (Nokso-Koivisto 2011, 12). Voidaan sanoa, että suuri osa yhteiskuntamme nuorista on opiskeluhuollon piirissä. Opiskeluhooltolaki velvoittaa yhteisöllisen toiminnan kehittämiseen ja ylläpitämiseen oppilaitoksissa. Opiskeluhoollolla on potentiaalia ja mandaatti vaikuttaa isoon osaan nuorisoa ennaltaehkäisevällä tavalla, korjaavat toimenpiteet voidaan yletää vain marginaaliseen osaan. Ennaltaehkäisevä opiskeluhoolto on kattava ja tehokas kanava yhteiskunnallisesti. Käytännössä se tarkoittaisi ryhmänohjaajille enemmän tunteja, ryhmäytämislle ja koko koulun toimijoille, opiskelijoille ja henkilökunnalle enemmän

osallistavaa, dialogista toimintaa – ja sitä kautta vahvan pohjan ja hyvinvoinnin rakentamista nuorille.

2.2.1 Opiskelijahuollon tavoitteet

Parhaimmillaan yhteisöllinen opiskelijahuolto on kuin oppilaitoksen sydän ja sielu. Sen avulla edistetään kouluyhteisön yhteisöllisyyttä, turvallisuutta, sosiaalista vastuuta ja opiskelijoiden osallisuutta (Kotamäki, Niemi, Sirkiä, Virnes, Räisänen & Hietala 2010, 20). Opiskelijahuollolla on yhteiskunnallinen tehtävä tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi, yhteiskunnan jäseniksi. Opiskeluhuollon avulla tuetaan opiskelijoiden monia tarpeellisia tietoja ja taitoja jotka ovat tarpeen jatko-opinnoissa, harrastuksissa, tasapainoisen persoonan ja identiteetin luomisessa sekä elinikäisessä oppimisessa. (Kotamäki ym. 2010, 19.) Nurmi (2009, 32) arvioi väitöksessään, että oppilashuollon toimintatavoitteet ovat liittyneet aiemminkin syrjäytymisen ehkäisyyn, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseen, mutta ennaltaehkäisyyn ei ole jäänyt riittävästi aikaa. Toiminta on ollut kuin tulipalon sammutusta, pahoinvoinnin hoitaminen on vienyt ajan hyvinvoinnin rakentamiselta.

Opiskelijahuoltotoiminta edellyttää moniammatillista ja verkostoitunutta toimintatapaa. Opiskelijahuoltoa voidaan tarkastella eri asiantuntijoiden ja organisaatioiden näkökulmasta ja jakaa kolmeen luokkaan: Fyysinen opiskelijahuolto (terveydenhoito), psykososiaalinen opiskelijahuolto (psykologit, kuraattorit) ja ammatinvalinta ja opinto-ohjaus. (Kotamäki ym. 2010, 39.)

Opiskelijahuolto määritellään opiskelijoiden kokonaisvaltaiseksi hyvinvoinnin huoltamiseksi. Opiskelijahuoltoa on fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Opiskelijahuollon toiminnan on tuettava hyvää oppimista ja ehkäistä koulutuksen keskeyttämistä. Opiskelijahuolto on ensisijaisesti ehkäisevää toimintaa. (Edu 2015.) Se on opiskelijan arjen tukemista: välittämistä, oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhainen tunnistamista ja niihin puuttumista sekä ennalta ehkäisevää työtä (Kotamäki ym. 2010, 20).

Tämän opinnäytetyön kyselyn toteuttamiseksi oli määriteltävä yhteisöllisyyttä edistävien toimintamallien kriteerit, tavoitteeksi asetetut periaatteet, joihin vastauksia voidaan peilata. Tavoitteet valikoituivat Vaasan ammattiopiston opiskelu- huoltosuunnitelman ja Mångprofessionell studerandevård- hankkeen tavoitteiden pohjalta.

Yhteisöllisten hyvinvointimallien tavoitteita ovat:

- Ennaltaehkäisevä vaikutus syrjäytymiseen
- Voimaannuttaminen
- Opiskelijoiden osallistamisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien vahvistaminen
- Tasa-arvoisen osallisuuden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääminen
- Oppilaitoksen hyvinvoinnin edistäminen
- Yhteisöllinen toimiminen, vaikuttaminen ja kehittäminen
- Suvaitsevaisuuden ja yhteishengen lisääminen
- Hyvinvointiin ja päihteettömyyteen ohjaava
- Ryhmämuotoisuus ja ryhmäytyminen
- Toiminnallisuus sekä kompensatiofunktion toteutuminen – kohdistettu toiminta. (Opiskelijahuoltosuunnitelma 2014; Mångprofessionell studerandevård 2015.)

2.2.2 Yhteisöllisyys oppilaitoksessa

Yksilöllisestä opiskelijahuollosta siirryttäessä yhteisölliseen opiskelijahuoltoon on syytä tarkastella yhteisöllisyyttä käsitteenä. Yhteisöllisyys on yksilön ja yhteiskunnan yhdessä pitävä voima. Kotamäen (2010, 27) mukaan oppilaitoksessa yhteisöllisyys perustuu henkilökunnan ja opiskelijoiden väliseen vuorovaikutukseen, yhteisvastuuseen ja opiskeluilmapiiriin. Terveen, turvallisen ja viihtyisän opiskeluilmapiirin edellytyksiä ovat osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet ja oikeudenmukaisuus. On keskeistä, että koko henkilöstö on kiinnostunut, läsnä ja että aikaa on opiskelijoille. Aito kohtaaminen, kuunteleminen, kunnioittaminen ja oh-

jaaminen lisäävät turvallisuutta ja luottamusta. On pidettävä huolta, että toiminta on kannustavaa, välittävää ja opiskelijoiden itsetuntoa vahvistavaa.

Yhteisöllisyys on tunnetta, että tulee kuulluksi, kohdatuksi ja että voi vaikuttaa asioihin. Ihmisellä on taipumus sitoutua itselleen merkityksellisiin asioihin. Oppilaitoksen, yhteisön jäsenten välinen päivittäinen vuorovaikutus synnyttää sosiaalista pääomaa ja osallisuutta. (Kostamo-Pääkkö, Väyrynen ja Ojaniemi 2015, 8.)

Vahva yhteisöllisyys kasvattaa hyvinvointia, turvallisuutta ja sitä kautta voimistaa oppimista ja opiskelumotivaatiota. Yhteisöllisyyttä voi liittyä paikkaan tai aiheeseen. (Sitra 2015.) Vaikka suomalainen kulttuuri on enemmän yksilö- kuin yhteisökeskeinen, on yhä vahvemmin ymmärretty yhteisöllisyyden voima ja tärkeys. Yhteisökeskeisen kulttuurin me -keskeistä ajattelua vahvistamalla parannetaan hyvinvointia. Yhteisöllisen toiminnan vahvistamisen voidaan ajatella vähentävän keskeytyksiä ja sitä kautta syrjäytymisriskiä. Yhteiskunnalla ei pitäisi olla varaa nuorten syrjäytymiseen. Kurosen (2011, 15) mukaan syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle vuodessa 28 000 euroa.

Yhteisöllisyyteen liittyy usein *voimaantumisen* kokemuksia. Voimaantuminen on yksilöllinen positiivinen prosessi joka lähtee ihmisestä itsestään. Se on toiminnanvapautta, oivallusta vaikutusmahdollisuuksista, omaehtoista päätöksentekoa, ideointia, halua vaikuttaa, ottaa vastuuta ja kykyä ilmaista. (Rouvinen-Wilenius 2008, 20-22.) Voimaantunut yksilö ottaa vastuuta itsestään ja muista, voimaantuminen on monella tapaa sidoksissa osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen.

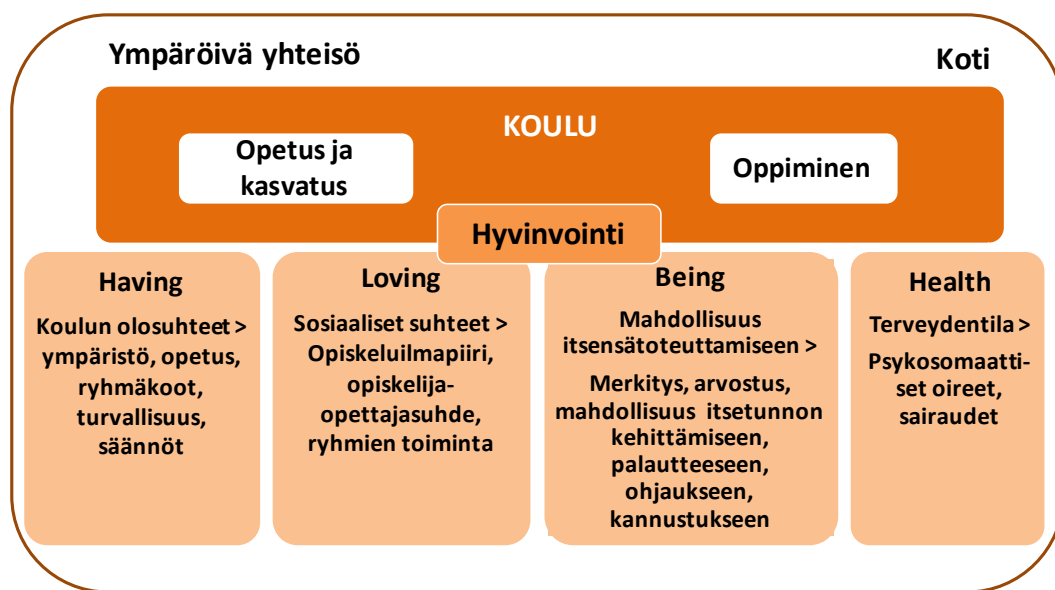
Myös laki ammatillisesta peruskoulutuksesta edellyttää koulutuksen järjestäjää edistämään myös kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja huolehtimaan, että kaikilla on mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä opiskelijoiden asemaan liittyvistä asioista (L 21.8.1998/630).

2.2.3 Opiskelijahyvinvointimallien määrittelyä

Opiskelijahyvinvointimalli oppilaitoksessa yleisenä käsitteenä on laaja, se voi sisältää erilaisia hankkeita, käytäntöjä ja toimintamalleja jotka liittyvät opiskelijoi-

den syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn, osallistamiseen tai terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseen – lyhyesti nuoren kokonaisvaltaiseen ja tasapainoiseen kasvuun. Nurmen (2009, 105-107) mukaan tärkeimpiä tekijöitä kouluhyvinvoinnin parantamisessa ovat varhainen puuttuminen, dialogisuus ja koulun toimijoiden joustavuus. OHL velvoittaa oppilaitokset opiskeluhoitosuunnitelmien tekemiseen joiden pohjalta on luontevaa siirtyä konkretiaan, voidaan puhua opiskelijahyvinvointimalleista. Opiskelijahyvinvointimalli käsitteenä on kokonaisuus, kuvaus käytössä olevista toimintamalleista joiden avulla pyritään saavuttamaan asetetut tavoitteet ja arvot.

Konun (2002, 41) väitöskirjan ja Allardin tunnetun mallin pohjalta mukaillussa koulun hyvinvoinnin mallissa, kuviossa 2, jäsentyy hyvin opiskelijan näkökulmasta opiskelun ja hyvinvoinnin kokonaisuus.

Kuvio 2. Koulun hyvinvointi Konun mallia mukaillen (Laine & Tossavainen 2013).

Konun mallissa huomioidaan eri osa-alueet joiden tasapainosta pitäisi huolehtia: Koulun olosuhteet (opiskeluympäristön viihtyvyys, turvallisuus, ryhmien koko, opetuksen taso, rangaistukset), Sosiaaliset suhteet (sosiaalinen opiskeluympäristö, ilmapiiri, ryhmähenki), Mahdollisuus itsensä toteuttamiseen (osallisuus päätöksentekoon, joustava opinnoissa eteneminen, läheisten kannustus ja arvostus, harraste-

toiminta väli- ja hyppytunneilla), Terveystila (pitkäaikaiset ja lyhytaikaiset sairaudet, fyysiset ja psyykkiset oireilut).

Opiskelijahyvinvointimalleja ja yhteisöllisiä toimintatapoja on erilaisia riippuen oppilaitoksista ja niiden erityispiirteistä. Yhteinen tavoite on kaikissa yleisesti opiskelu- ja oppimisympäristön hyvinvoinnin lisääminen. Hyvinvointimalliksi voidaan nimittää yksittäisiä toimenpiteitä tai kokonaisuutta johon kuuluu erilaisia toimintatapoja joilla hyvinvointia pyritään lisäämään.

2.2.4 Yhteisöllisyyttä lisääviä toiminta- ja hyvinvointimalleja

Ohessa muutamia esimerkkejä erilaisista yhteisöllisyyttä lisäävistä toiminta- ja hyvinvointimalleista:

Tutortoiminta on vertaistukea jossa edistetään opiskelijoiden yhteishenkeä ja hyvinvointia. Tutorit auttavat uusia opiskelijoita tutustumaan toisiinsa ja oppilaitoksen toimintaan. Tutorit voivat olla mukana järjestämässä oppilaitoksen yhteisiä tapahtumia tai edustaa opiskelijakuntaa (MLL 2015.)

Opiskelijakunnan toimintaan hakeudutaan omaehtoisesti ja tullaan valituksi. Opiskelijakunnan tehtävänä on toimia yhdyssiteenä, opiskelijoiden äänenkannattajana ja olla mukana erilaisten tapahtumien järjestämisessä. Opiskelijakuntatoiminta voi olla tavoitteellista osallistaa ja harjaannuttaa nuorten demokraattista toimintakulttuuria (Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu toimivan oppilaskunnan opas 2007, 22).

Restoratiivisessa toiminnassa, esimerkiksi vertaissovittelussa, on perusajatuksena osallisuuden ja tasavertaisuuden lisääminen ristiriitatilanteiden selvittämisessä. Siinä opiskelija tulee kuulluksi, hänen ajatuksensa on ainutlaatuinen ja tärkeä. Restoratiivisuus tarjoaa vaihtoehtoisen mallin ristiriitojen sovitteluun opiskelijoiden kesken tai opiskelijoiden ja henkilöstön kesken. Sovittelu on toimintamalli, jonka avulla sovittelijat henkilöstön jäsenet ja opiskelijat auttavat osapuolia itse ratkaisemaan ristiriitaansa. Osapuolet saavat kertoa oman näkemyksensä tapahtuneesta. Heidän omia näkemyksiään kuullaan ja eri ratkaisu vaihtoehtoja mietitään.

Mallin avulla päästään sopimukseen, jonka toteutumista myös seurataan. (Verso vertaissovittelu 2015.)

Oppilaitoksen yhteiset tapahtumat luovat myönteistä ilmapiiriä ja oppilaitokseen hyvää yhteishenkeä. Niillä on iso merkitys opiskelumotivaatioon ja yhteisölliseen opiskelijahyvinvointiin. Tapahtumilla luodaan yhteisöllisyyttä ja viihtyvyyttä. Tapahtumien onnistumisen kannalta on tärkeää että opiskelijat ovat mukana suunnittelussa ja toteutuksessa. Tutorit ja opiskelijakunta on hyvä ottaa alusta asti työryhmään mukaan. Mm. EHYT ry. on julkaissut kattavan sähköisen opaskirjan opiskelijatapahtumien järjestämiseen ammatillisissa oppilaitoksissa. (Vainio 2012, 4.) Tapahtumia ja koulutusta järjestävät ja tukevat myös valtakunnalliset toimijat, esim. Suomen ammattiin opiskelevien liitto SAKKI ry., Mannerheimin Lastensuojeluliitto MLL, Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto SAKU ry. (SAKUstars kulttuurikilpailu, SAKUsports liikuntatapahtuma, Arjen arkki –palvelutoiminta...) ja Nuorten Akatemia.

Harrastustoiminta (kerho- ja kilpailutoiminta, tapahtumien järjestäminen). Osallisuutta tuetaan järjestämällä opiskelijoille vapaa-ajantoimintaa, kerhotoimintaa ja harrastustoimintaa sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia. (Arjen arkki 2013 a.)

Ryhmäyttäminen on tärkeää erityisesti opintojen alussa, mutta ryhmähengen rakentumisen kannalta olisi hyvä että ryhmäyttäminen olisi säännöllistä. Tässä ryhmänohjaajalla on ensisijainen rooli. Myös tutorit voivat olla mukana ryhmäyttämisessä. Myönteisen opiskeluilmapiirin luominen lähtee liikkeelle ryhmän turvallisuudesta, joka puolestaan pohjautuu toisten tuntemiseen. (MLL 2012.)

Kohdennetut tukitoimet; yhteisölliset opiskelijahuoltoryhmän toiminnot (oppimisen ohjaus ja tuki) ja *jaksopalaveri käytännöt* (jatkuvuus, seuranta, varhainen puuttuminen toimenpiteillä).

Arkiohjaajan kahvihetki muutaman kerran viikossa jonne opiskelijat tulevat välitunnilla tai hyppytuntien aikana. Kahvilassa tarjolla kahvia ja keksejä omakustannushintaan. Ohjaaja on paikalla juttelemassa opiskelijoiden kanssa. Juttutuokiois-

sa voi tulla esiin opiskelijan huolia ja tuen tarpeita. Kahvila lisää oppilaitoksen yhteisöllisyyttä ja viihtyvyyttä. (Armikahvila 2013.)

Hyvinvointivuosikello on oppilaitoksen kaikkien toimijoiden, henkilöstön ja opiskelijakunnan, työväline, joka auttaa lukuvuoden toimintojen suunnittelussa, aikataulutuksessa, resursoinnissa ja koordinoinnissa. Tavoitteena on opiskelijakunta ja tutor-toiminnan yhdistäminen ennaltaehkäisevään huolenpitotyöhön. Hyvinvointivuosikello sisältää kolme erilaista vuosikelloa jotka linkittyvät opetussuunnitelmaan: Hyvinvointi- ja opiskelijakuntatoiminnan vuosikello, ohjauksen ja erityisopetuksen vuosikello ja opiskeluhuolto- ja turvallisuusvuosikello. (TATU - tartu tutkintoon! 2014 a.)

Huolenpidon portaat –mallissa on esitetty prosessina, mallinnettu opiskelijan ohjaus ja vastuut oppilaitoksen sisällä ja mahdollisiin muihin palveluihin. Huolenpidon portaat koostuvat neljästä vaiheesta: Ei huolta, Pieni huoli > Varhainen puuttuminen, Tuntuva huoli, Suuri huoli. Mallissa on avattu opiskelijan, ryhmänohjaajan, huoltajan ja opiskelijahuollon ja muiden toimijoiden vastuut ja toiminnot eri vaiheissa. (TATU - tartu tutkintoon! 2014 b.)

2.2.5 Vaasan ammattiopiston opiskelijahyvinvoinnin kehys

Vaasan ammattiopiston opiskelijahyvinvointimalli on monista hyvinvointia lisäävistä toiminnoista koostuva kokonaisuus. Laadittu oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma toimii kehyksenä kaikelle opiskeluhuollon toiminnalle, se sisältää kaikki tärkeimmät linjaukset ja toiminnot.

Ohessa Vaasan ammattiopiston opiskeluhuoltosuunnitelman pääpiirteitä:

Yhteistyö opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa osallisuuden vahvistamiseksi: Opiskelijayhdistystoiminta ja resurssoidut henkilöstön edustajat, opiskelijoiden edustukset eri lautakunnissa, opiskelijoiden edustus arvioinneissa, vertaissovittelu eli Verso-toiminta nimettyine opettajineen, opiskelijatytyväisyyskyselyt (INKA) vuosittain, Helmi-järjestelmän käyttö opintojen seuraamisessa, vanhempainillat, vanhempain neuvottelukunta, syksystä 2015 alkaen myös Tutor-toiminta.

Moniammatillinen yhteistyö: Oppilaitoksen terveydellisiä oloja valvotaan tarkastuksin kolmen vuoden välein, yhteistyö nuorisotoimen ja etsivän nuorisotyön, lastensuojelun ja poliisin kanssa, nivelvaiheyhteistyö yläkoulujen kanssa (saattaen vaihto-tilaisuus), lisäksi maahanmuuttajakoordinaattorilla erityinen yhteistyöverkosto.

Oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä, edustajia jokaiselta koulutusosalta, vastaa yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittämisestä. Suunnittelussa ja arvioinnissa käytetään kouluterveyskyselyä, palautteita opiskelijoilta, huoltajilta ja henkilökunnalta.

Oppilaitoksen arkeen ja lukujärjestyksiin on sisällytetty säännöllistä liikuntaa, terveystietoa ja kaikilla on mahdollisuus suorittaa työkykypassi. Teemapäiviä järjestetään (ravitsemus, liikunta, tupakoimattomuus ja päihitteettömyys).

Poissaoloja seurataan, niihin puututaan ja opiskelijan opintomenestystä tuetaan tuki- ja erityisopetuksella. Kuraattorit teettävät aloittaville opiskelijoille opiskelijakyselyn jolla kartoitetaan opiskeluun, vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin ja tunnetiloihin liittyviä asioita. Opintojen edistyminen varmistetaan lukiseulalla ja matematiikan lähtötasotestillä. Maahanmuuttajaopiskelijoille järjestetään kielitesti. Opiskelijoille laaditaan HOPS ja tarvittaessa HOJKS. Aloittavat opiskelijat perehdytetään opiskeluun ryhmänohjaajan tunneilla. Opintojen jaksotusjärjestelmä mahdollistaa henkilökohtaisen joustavamman polun.

Työturvallisuus ja tapaturmien ehkäiseminen ovat kiinteä osa opetusta, on myös laadittu erillinen päihdetoimintamalli käytännön toimijoille. On laadittu kriisisuunnitelma sekä toimintamalli kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseen.

Kehittämistyötä opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parantamiseksi tehdään mm. OPH:n ja ESR-hankkeissa ja verkostoissa.

Opiskelijoiden käytettävissä on jokaisessa koulutusyksikössä opiskeluterveydenhuollon palvelut (terveydenhoitaja, psykiatrinen sairaanhoitaja, lääkäri) sekä opis-

kelijoiden tukipalvelut (opot, kuraattorit, erityisopettajat ja maahanmuuttajakoordinaattori). (Opiskeluhoitosuunnitelma 2014.)

3 OPISKELIJAHYVINVOINTIMALLIEN KARTOITUS

Opinnäytetyön prosessi käynnistyi tutkimussuunnitelman laatimisella keväällä 2015. Tutkimuslupa saatiin Vaasan ammattiopistolta rehtori Å. Stenbackalta ke- säkuussa 2015. Puolistrukturoitu sähköinen kysely tehtiin (LIITE 1) kuntien tai kuntayhtymien omistamiin ammatillisiin oppilaitoksiin. Käytettiin Vaasan ammat- tikorkeakoulussa käytössä olevaa e-lomaketta. Empiirisellä kartoituksella selvitet- tiin millaisin toimintamallein opiskelijahyvinvointia edistetään ammatillisissa op- pilaitoksissa. Sisältöanalyysin avulla luokiteltiin saadut tulokset. Kyselyllä selvi- tetään mitkä toimintamallit soveltuisivat Vaasan ammattiopistolle.

3.1 Tutkimuskysymykset

Kartoituksen päätutkimuskysymys on: Mitä yhteisöllisiä hyvinvointimalleja am- mattioppilaitoksissa on kehitetty?

Kartoituksen alatutkimuskysymys on: Mitä toimintamalleja voisi hyödyntää Vaa- san ammattiopiston tarpeisiin?

Päätutkimuskysymykseen pystytään vastaamaan ensimmäisen ja toisen kysymyk- sen vastausten avulla.

Alatutkimuskysymystä varten tarkastellaan toimintamalleja niiden tavoitteiden pohjalta ja vertaan opiskeluhuollon suunnitelmaan ja käytössä oleviin toiminta- malleihin.

Alatutkimuskysymykseen vaikuttavat myös kouluterveyskyselyn tulokset, ne an- tavat viitteitä mitkä toimintamallit sopisivat Vaasan ammattiopiston tarpeisiin. Vaasan ammattiopiston erityispiirteitä suhteessa muihin oppilaitoksiin ovat mm. kaksikielisyys ja monikulttuurisuus. Opiskelijakunnan erityistarpeita voidaan pää- tellä mm. THL:n vuosittain tekemän kouluterveyskyselyn perusteella.

3.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen kartoitus. Kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti, en ole käyttänyt satunnaisotantaa. Kartoitus on

kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, tavoitteena ei ole selvittää riippuvuuksia tai luoda teorioita. Tavoitteena on aineiston monitahoinen tarkastelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Kysely rajattiin kohderyhmän kuntien tai kuntayhtymien ylläpitämiin ammatillisiin oppilaitoksiin. Vuonna 2014 kuntien omistamia ammatillisia oppilaitoksia oli 11 ja kuntayhtymien omistamia oppilaitoksia oli 35 (Koskimäki 2014). Osa kohderyhmän määrästä karsiutui yhdistymisten ja aikuiskoulutuksen vuoksi. Tässä työssä käytetään myös aikarajausta, ja selvitetään tällä hetkellä toimivia toimintamalleja. Toimintamalleja on paljon, mutta kartoitus rajattiin yhteisöllistä hyvinvointia painottaviin malleihin.

Kartoituksessa käytettiin puolistrukturoitua e-kyselylomaketta, jossa oli sekä avoimia kysymyksiä että asteikkoihin eli skaaloihin perustuvia kysymyksiä. Lomakkeessa oli neljä avointa pääkysymystä ja neljä tarkentavaa alakysymystä. Toimintamallien tavoitteiden toteutumista selvitin kahdella asteikkokysymyksellä (LIITE 1). Linkin e-kysely-lomakkeeseen lähetettiin ammatillisten oppilaitosten rehtoreille joiden yhteystiedot olin kerännyt oppilaitosten internet-sivuilta. Kysely lähetettiin 2015 elokuussa 38 ammatillisen oppilaitoksen rehtoreille jotka edelleen välittivät kyselyn oppilaitoksensa opiskeluhoollon asiantuntijalle.

3.3 Aineiston koonti

Kysely sai positiivisen vastaanoton ja siihen vastattiin suhteellisen aktiivisesti. Vastaajat olivat opiskeluhoollon asiantuntijoita tai opiskeluhoollosta vastaavia henkilöitä (kuraattoreita, kehitys- ja koulutuspäällikköjä). Kyselyyn saatiin 23 vastausta, vastausprosentti oli 61. Vastausprosentin perusteella voidaan sanoa, että tuloksien linjaukset vastaavat isompaa kokonaisuutta ja ovat luotettavia. Sähköisen aineiston käsittely oli luontevaa. Aineistoa käsiteltiin ja jaoteltiin excelin avulla.

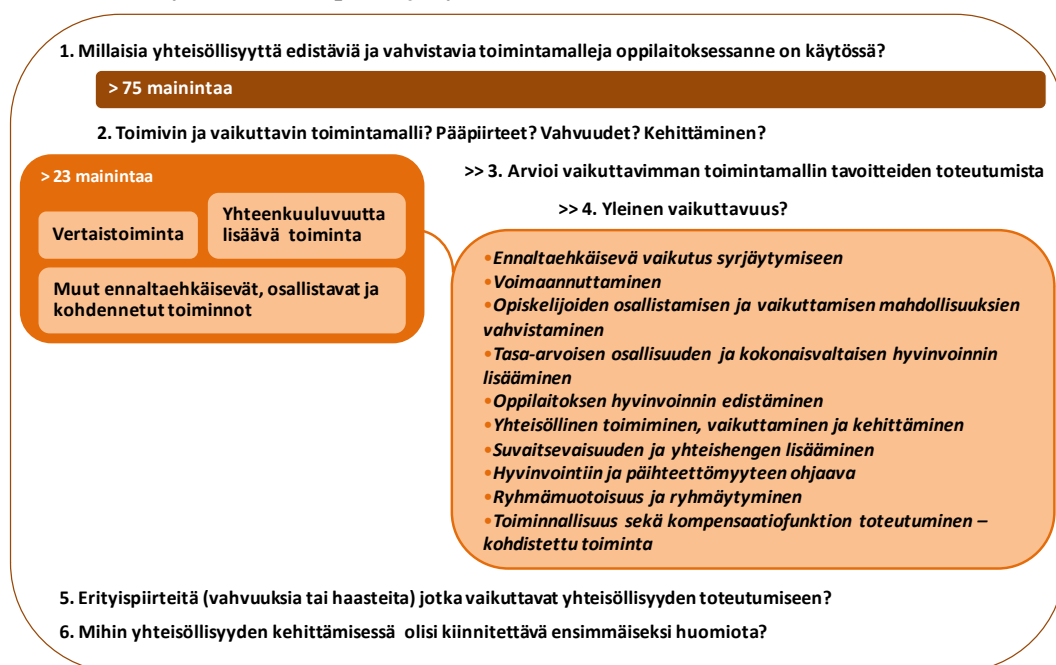
Kyselyn (LIITE 1) pääkysymyksen (2a, b, c ja d) vastaukset käsiteltiin johtopäätösten tekoa varten aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen (Tuomi & Sarajärvi 2006). Muut vastaukset määrittyivät tämän kysymyksen mukaan. Aineiston kä-

sittelyssä pidettiin mielessä eettisyys, eikä luokiteltu tai tuotu esiin yksittäisiä vastauksia, joista vastaajataho erottuisi. Aineistolähtöisellä (induktiivisella) soveltavalla sisällönanalyysillä etsin vastauksista tekstin merkityksiä. Aluksi luettelointiin ja koodattiin värein samantyyppiset vastaukset. Seuraavaksi pelkistettiin vastauksia ja ryhmiteltiin toimintamallien tavoitteiden mukaan samantyyppiset toimintamallit. Päädyttiin klusteroinnin jälkeen kuuteen alaluokkaan. Abstrahoitettiin, käsitteellistettiin toimintamallien pääperiaatteiden ja tavoitteiden mukaan alaluokkiin. (Tuomi & Sarajarvi 2006.)

4 KARTOITUSTULOKSET

Haasteeksi muodostui opiskelijahyvinvointimalli käsitteen laajuus. Vastaajien erilaiset taustat ovat voineet myös vaikuttaa vastauksiin. Kuraattorin näkemys poikkeaa varmasti kehityspäällikön kokonaisvaltaisesta käsityksestä. Kyselyn vastaukset olivat laajuudessaan toisistaan poikkeavia. Vastaajat ymmärsivät kysymyksen eri tavoin ja vastasivat ilmeisesti sen vuoksi toisistaan poikkeavasti. Osa vastasi yleisemmällä linjauksella ja suunnitelmatasolla ja toiset nimesivät yksittäisiä hyväksi todettuja toimintamalleja. Tämän vuoksi pohdittiin opinnäytetyön otsaketta tarkoin - olisiko työtä kuvaavampi ”Katsaus yhteisöllisyyttä edistäviin toimintamalleihin ammatillisissa oppilaitoksissa”? Kyselyn ensimmäisen ja toisen kysymyksen vastausten perusteella saatiin vastaus päätutkimuskysymykseen. Vastaukset kyselyn muihin kysymyksiin alustivat alatutkimuskysymystä ja antoivat lisäinformaatiota. Kuviossa 3 havainnollistetaan kartoitusta; kysymyksiä kokonaisuutena, 2. kysymyksen luokiteltuja vastauksia ja siihen liittyvien jatkokysymysten tavoitteita.

Katsaus yhteisöllisiin opiskelijahyvinvointimalleihin – millaista toimintamalleista koostuvat?

38 oppilaitokseen lähetetty > 23 vastaajaa

Kuvio 3. Kartoituksen kokonaisuus

Kyselyn (LIITE 1) ensimmäinen kysymys vastaa laajasti päätutkimuskysymykseeni ”Millaisia opiskelijahyvinvointimalleja on kehitetty?”. Tarkoituksena on esitellä Vaasan ammattiopiston edustajille vastauksissa mainitut toimintamallit. Päätutkimuskysymykseen (ja samalla alatutkimuskysymykseen) saadaan vahvistusta kyselyn muilla kysymyksillä. Kyselyn muiden kysymysten tarkoitus on antaa tietoa hyväksi todetuista, käytössä olevista toimintamalleista. Näiden vastausten pohjalta voidaan miettiä mitkä toimintamallit voisivat soveltua käytettäväksi Vaasan ammattiopistossa.

Kyselyn ensimmäinen kysymys ”*Millaisia yhteisöllisyyttä edistäviä ja vahvistavia toimintamalleja oppilaitoksissanne on käytössä?*” sai laajasti eri tyyppisiä vastauksia. Luokittelin saman tyyppiset vastaukset samaan luokkaan, mutta ei suoranaisesti käytetty sisällönanalyysiä tässä vaiheessa (taulukko 1).

Taulukko 1. Yhteisöllisyyttä edistäviä ja vahvistavia toimintamalleja (useita vastauksia/ vastaaja).

Toimintamalli	Mainintojen määrä
Ryhmäytymispäivät ja orientoivat opinnot opintojen alussa	15
Opiskelijajyhdistys-toiminta	14
Oppilaitoksen tapahtumat ja tempaukset (mm. teemaviikot, kotiväenillat, Nuorissa on voimaa -päivä, asiantuntija vierailut, Väliaika – tilaisuudet, Taitaja- ja SAKUStars –kisat...)	14
Tutor-toiminta	11
Hyvinvointiryhmät	4
Opiskelijoiden taukutiloihin resurssointi	3

Yksittäisesti mainittiin myös: Opiskelijoiden olohuone –toiminta, Taika ry:n toiminta, Nyyti ry:n elämäntaito –kurssit, ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnitelmat, jaksopalaveri – käytännöt, päätoiminen koordinaattori, Verto verkossa – vertaistuki käytännöt, hyvinvoinnin vuosikello kaikille, Kahviparkki –ja Paussipaikkatoiminta, ryhmäedustaja –toiminta, opiskelijafoorumi ja Huolenpidon –portaati –toimintamalli.

Yht. 61 + 14 = 75

Selvästi eniten mainintoja saivat ryhmäytymiseen ja yhteishengen lisäämiseen sekä vertaistoimintaan liittyvät toimintamallit. Yli puolet vastanneista mainitsi yhteisöllisyyttä lisäävinä toimintamalleina ryhmäyttämisen, erilaiset yhteiset oppilaitoksessa järjestetyt teemapäivät/-viikot sekä opiskelijayhdistystoiminnan. Kysymykseen liittyi myös mahdollisuus tarkentaviin lisätietoihin ja linkkeihin. Vastauksista kymmenen antoi myös lisätietoja toimintamalleista.

Kyselyn toinen kysymys ”*Nimeä oppilaitoksenne toimivin ja vaikuttavin yhteisöllinen toimintamalli.*” pyysi vastaajia nimeämään yhden oppilaitoksen toimivimman toimintamallin. Tämä oli kyselyn pääkysymys, jonka vastaukset luokiteltiin sisältöanalyysin keinoin kolmeen yläluokkaan: A. Yhteenkuuluvuutta lisäävä toiminta, B. Vertaistoiminta, C. Muut ennalta ehkäisevät, osallistavat ja kohdennetut toiminnot. Taulukossa 2 on esitetty vastausten luokittelu ja jakautuminen. Vastausten perusteella ryhmäyttäminen vaikuttaa olevan tärkeä osa yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Kyselystä saadut vastaukset käsiteltiin oheisen luokituksen mukaan.

Taulukko 2. Toimivien ja vaikuttavien yhteisöllisten toimintamallien luokittelu

A. Yhteenkuuluvuutta lisäävä toiminta	A1. Ryhmäyttäminen	6
	A2. Oppilaitoksen yhteiset tapahtumat (mm. teemaviikot, kotiväenillat, Nuorissa on voimaa - päivä, asiantuntija vierailut, Väliaika – tilaisuudet, Taitaja- ja SAKUStars –kisat...)	4
B. Vertaistoiminta	B1. Tutor - ja opiskelijayhdistys -toiminta	3
	B2. Restoratiivinen toiminta	2
C. Muut ennalta ehkäisevät, osallistavat ja kohdennetut toiminnot	C1. Hyvinvointi- / Yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä/ Jak-sopalaveri- / Ohjauspysäkki- tai Koulutusohjaajatoiminta, Opiskelijafoorumi, Opiskeluhoollon chat -palvelu	5
	C2. Linjaukset ja opiskeluhoollon kehys > Opiskeluhoollon suunnitelma, Opiskeluhoollon vuosikello, kaikkien toimijoiden yhteisöllisyyteen sitoutuminen ja esimerkki	3

Vastauksia yht. 23

Taulukon 2 luokittelun perusteella esitellään saadut vastaukset. Vastaukset on teemoiteltu ja eritelty luokittelun mukaiseen järjestykseen. Toisen kysymyksen vastaukset esitellään kootusti teemoittain. Käydään läpi vahvuudet ja kehittämistarpeet sisällönanalyysin mukaisessa järjestyksessä. Toiseen kysymykseen, liittyi kolme tarkentavaa jatkokysymystä toimivimmaksi nimetyn toimintamallin pääperiaatteista, vahvuuksista ja mahdollisesta kehittämistarpeesta. Vastaukset näihin on liitetty eri toimintamallien esittelyjen yhteyteen.

Kolmannen kysymyksen ”*Toteutuvatko oheiset tavoitteet toimintamallissa? Arvioi kriteerien toteutumista asteikolla: Hyvin, Jossain määrin, Ei toteudu.*” vastaukset käsitellään samassa yhteydessä nostamalla esiin parhaiten toteutuneet tavoitteet. Tavoitteet joihin vastaajat peilasivat toimintamallien toteutumista ovat valikoituneet kyselyyn Vaasan ammattiopiston opiskeluhuoltosuunnitelman ja Mångprofessionellt studerandevård-hankkeen pohjalta.

Kyselyn neljännen kysymyksen ”*Miten arvioit toimintamallin yleistä vaikuttavuutta suhteessa yhteisöllisyyden lisäämiseen?*” vastaukset käsitellään myös toimintamallien luokittelun yhteydessä. Suoria lainauksia vastauksista on lisätty elävöittämään tekstiä.

4.1 Yhteenkuuluvuutta lisäävä toiminta

Vastausten perusteella 43 % pitää yhteenkuuluvuutta lisäävän toiminnan olevan vaikuttavin tapa lisätä yhteisöllisyyttä oppilaitoksessa. Yhteensä kymmenen vastaajaa vastasi yhteenkuuluvuutta lisäävän toiminnan olevan toimivin ja vaikuttavin yhteisöllinen toimintamalli. Ryhmäyttäminen ja oppilaitoksen yhteiset tapahtumat on luokiteltu kuuluvaksi yhteenkuuluvuutta lisääviin toimintoihin.

Molemmissa on mm. yhteneväisyyttä yhteenkuulumisen ja kuulluksi tulemisen osalta. On tärkeää kokea kuuluvansa johonkin yhteisöön. Ryhmäyttämisellä ja oppilaitoksen yhteisillä tapahtumilla on osittain sama tavoite: yhteishengen ja osallisuuden tunteen lisääminen. Kuviossa 4 tarkastellaan molempien toimintojen pääpiirteitä, vahvuuksia, kehittämistarpeita ja vaikutusta yhteisöllisyyteen.

A. Yhteenkuuluvuutta lisäävä toiminta - yhteishengen ja osallisuuden tunteen lisääminen

A1. Ryhmäyttäminen –

- Tutustuminen ryhmään ja henkilöstöön, turvallisen opiskeluryhmän ja yhteishengen rakentaminen
- Toiminnallista ja vapaamuotoista, päävastuu ryhmänohjaajalla
- Kesto vaihtelee muutamasta tunnista yön yli leireihin, koulussa tai sen ulkopuolella
- Mukana voi olla opettajia, opiskeluhuoltohenkilöstöä, seurakunnantyöntekijöitä, nuorisotyöntekijöitä, tutoreita...

Vahvuudet:

- Edellytys kannustavaan oppimis-ympäristöön
- Hyvin ryhmäytynyt ryhmä edistää omaa oppimistaan ja opintoihin kiinnostumista > ehkäisee keskeytyksiä
- Laaja osallistava toimintamalli

Kehittäminen:

- Jatkuvautta ryhmänohjaajien toimesta > läpi vuoden
- Osallistuminen vahvistaminen > lintaaminen
- Toiminnan sisällön kehittäminen, tavoitteellisuus > esim. ammattiin liittyvien elementtien mukaanotto
- Ryhmänohjaajien säännöllinen kehittäminen

Suuri vaikutus yhteisöllisyyden lisäämiseen

Lisää eniten suvaitsevaisuutta ja yhteishenkeä.

Lisää hyvin ryhmäytymistä, yhteisöllistä toimintaa, vaikuttamista ja kehittämistä

A2. Oppilaitoksen yhteiset tapahtumat –

- Yhdessä ideointi, etukäteissuunnittelu
- Toteutus ja monipuolinen toimijoiden osallistuminen > läpivuotista ja kaikki ryhmät osallistavaa

(Luokkasählyt, oppilaitoksen juhlat, teemaviikot, -päivät, kotiväenillat, Nuorissa on voimaa –päivät, Sakustars –kisat...)

Vahvuudet:

- Opiskelija-lähtöistä
- Opiskelijoiden ja henkilökunnan yhdessä toimiminen
- Sitoutumisen lisääntyminen ja häiriökäyttäytymisen väheneminen
- Kaikilla mahdollisuus osallistua

Kehittäminen:

- Lisää ohjaaja-resursseja
- Palautteen lisäämistä hyödyntämistä

Melko suuri vaikutus yhteisöllisyyden lisäämiseen

Ohjaa hyvin hyvinvointiin ja päihteettömyyteen

Lisää hyvin voimaantumista ja edistää hyvinvointia, Ryhmäyttää ja on toiminnallista, lisää suvaitsevaisuutta ja yhteishenkeä

Kuvio 4. Yhteenkuuluvuutta lisäävä toiminta, kysymykset 2-4

4.1.1 Ryhmäyttäminen

Ryhmäyttämisen pääperiaatteiksi mainittiin tutustuminen (toisiinsa, oppilaitokseen ja henkilökuntaan), turvallinen opiskeluryhmän ja yhteishengen rakentaminen. Ryhmäyttäminen on toiminnallista ja vapaamuotoista yhdessä tekemistä. Päävastuu ryhmäytymisestä on ryhmänohjaajalla. Ryhmäytyminen oli järjestetty oppilaitoksissa eri tavoin. Se vaihteli muutamasta tunnista, päivästä, yön yli kestäviin ryhmäytyksiin.

Kattavimmillaan kaikki aloittavat ryhmät lähtevät oppilaitoksen ulkopuolelle yhdessä tutustumaan toisiinsa ja rakentamaan ryhmän yhteishenkeä. Ryhmäyttämissä voi olla mukana ryhmänohjaajan lisäksi muuta opiskelijan tukiverkostoa kuten opiskelijahuoltohenkilöstöä, seurakunnan työntekijöitä sekä kuntien etsiviä nuorisotyöntekijöitä. Tavoitteena on, että ryhmäyttämistä jatketaan ja vahvistetaan opintojen ajan mm. ryhmänohjaajien tuntien yhteydessä. Tilaisuuksien sopimista ja suunnittelusta vastaa ryhmänohjaaja. Ryhmänohjaajille tarjotaan koulutusta

ryhmäyttämisen merkityksestä ja mahdollisuuksista. Ryhmäytykseen voidaan liittää erilaisia elämänhallintaan ja opiskeluun liittyviä tehtäviä. Ryhmäyttämisessä apuna voivat olla tutorit. Pitkäkestoisella ryhmäyttämisellä, jatkuvuudella saadaan parhaita tuloksia aikaan.

Ryhmäyttämisen vahvuuksia: Onnistunut ryhmäytys on edellytys kannustavan oppimisympäristön syntymiselle. Hyvin ryhmäytynyt ryhmä edistää omaa oppimistaan ja opintoihin kiinnittymistään. Laaja yhteistyöllä toteutettava osallistava toimintamalli. Ryhmänohjaajien koulutus ja ryhmäytymisen paikat/tilat sekä tukiverkostot ovat helposti löydettävissä.

”Hyvin tapahtunut ryhmäytyminen mm. ehkäisee opintojen keskeyttämistä niiden alkuvaiheessa. Ryhmäytymisen tukeminen on sekä ennaltaehkäisevän toiminnan että varhaisen puuttumisen muoto. Mukana oleva henkilöstö tulee opiskelijoille luontevasti tutuksi.”

”Opiskelijat tutustuvat toisiinsa ja koulun henkilökuntaan vapaamuotoisissa merkeissä, jolloin yhteydenotto ja asiointi myöhemmin on helpompaa - eri henkilöstöryhmien osallistuminen - ollaan pois koulumaisesta ympäristöstä.”

Ryhmäyttämisen kehittäminen: Ryhmäyttämiseen tulisi saada jatkuvuutta ryhmänohjaajien toimesta. Ryhmäyttäminen ei ole vain yksittäinen tapahtuma, vaan ryhmän toiminnasta pitäisi pitää huolta läpi koko vuoden. Opiskelijoiden tavoittaminen: osa opiskelijoista ei osallistu ryhmäytymispäiviin (lintsaa).

”Toiminnan sisällön kehittäminen ja laajentaminen, tavoitteellisuuden ja toimintaan käytettyjen resurssien järkevämpi kohdentaminen. Ammattialat voisivat ottaa vastuuta ryhmäytymisestä jolloin sisältöön saataisiin ammattiin liittyviä elementtejä mukaan”.

”Ryhmänohjaajien säännöllinen, vuosittainen kouluttaminen. Johto- eli resurssitason mukaan saaminen suunnitteluun: riittävien henkilöstö- ja aineistoresurssien varaaminen budjetoituvaiheessa.”

Vastaajat kokivat ryhmäytymisen lisäävän eniten suvaitsevaisuutta ja yhteishenkeä. Enemmistö koki sen lisäävän hyvin myös ryhmäytymistä, yhteisöllistä toimintaa, vaikuttamista ja kehittämistä. Ryhmäytymisellä koettiin olevan suuri tai melko suuri vaikuttavuus suhteessa yhteisöllisyyden lisäämiseen.

4.1.2 Oppilaitoksen yhteiset tapahtumat

Pääperiaatteiksi mainittiin yhdessä ideointi, etukäteissuunnittelu (jo edellisenä lukukautena) toteutus ja monipuolinen toimijoiden osallistuminen. On oleellista, että toiminta on läpivuotista ja kaikki ryhmät osallistavaa.

”Luokkasählyt. Valtakunnallisiin tapahtumiin satsataan, harjoitellaan ja niihin järjestetään aikaa. Opiskelijalähtöistä. Läpinäkyvää toimintaa.”

Vahvuuksina nähdään opiskelijoiden ja henkilökunnan yhdessä toimiminen. Sitoutumisen lisääntyminen ja häiriökäyttäytyminen väheneminen. Kaikilla on mahdollisuus osallistua. Opiskelijalähtöistä ja innostunutta toimintaa, uusien ajatuksien syntyminen.

”Oppilaitoksen juhliin ohjelmanumeroita. Näkyvyys paikallislehdissä luo myönteistä julkikuvaa oppilaitoksesta. Hyvä yhteishenki ja ilmapiiri, ”hyvä meininki”. Opiskelijat ja henkilökunta yhdessä mukana.”

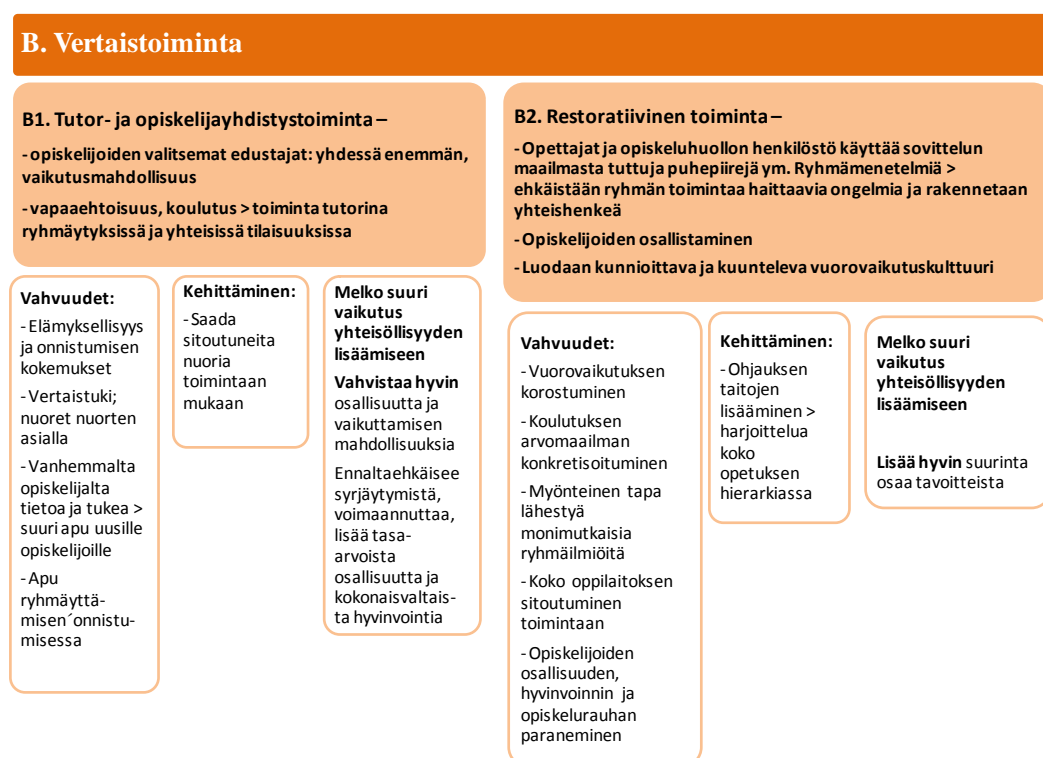
Kehittäminen: Kaivataan enemmän ohjaaja resursseja toiminnan lisäämiseksi. Palautteen lisäämistä ja hyödyntämistä. Tapahtumien hajauttamista eri toimipaikkoihin ja pienempien tapahtumien järjestäminen pitkin lukuvuotta.

”Niiden opiskelijoiden aktivointi, jotka eivät osallistu. Enemmän oppilaitoksen aikuisia mukaan toimintaan ja kannustajiksi.”

Vastaajat kokivat yksimielisesti oppilaitoksen yhteisten tapahtumien ohjaavan hyvin hyvinvointiin ja päihitteettömyyteen. Enemmistö koki tapahtumat hyvin voimaannuttavana ja oppilaitoksen hyvinvointia edistävänä. Yhteiset teemaviikot ja tempaukset ovat myös ryhmäyttäviä ja toiminnallisia. Ne lisäävät myös suvaitsevaisuutta ja yhteishenkeä. Yhteisellä toiminnalla koettiin olevan melko suuri vaikuttavuus suhteessa yhteisöllisyyden lisäämiseen.

4.2 Vertaistoiminta

Vertaistoimintaa on tutor- ja opiskelijajyhdistystoiminta sekä restoratiivisen toiminta. Vastaajista 22 %, eli viisi nimesi vertaistoiminnan toimivimmaksi yhteisölliseksi toimintamalliksi. Näiden toimintamallien yhteinen nimittäjä on vertaisuus, eli nuoret toimivat nuorille nuorten parissa. Suuri osa toimintamalleista on päälekkäistä, mutta selvyiden vuoksi olen eritellyt mallit. Kuviossa 5 havainnollistetaan vertaistoiminnan pääpiirteitä, vahvuuksia, kehittämishaasteita ja vaikuttavuutta.

Kuvio 5. Vertaistoiminta, kyselyn kysymykset 2-4

Vertaistoiminta on läheistä myös ”yhteenkuuluvuutta lisäävälle toiminnalle”; tutorit ja opiskelijakunta ovat usein mukana tavalla tai toisella ryhmäytymisessä ja oppilaitoksen yhteisissä tapahtumissa. Tarkastelen yllä olevassa kuviossa toimintojen pääpiirteitä, vahvuuksia, kehittämistarpeita ja vaikutusta yhteisöllisyyteen.

4.2.1 Tutor- ja opiskelijayhdistystoiminta

Pääperiaate: Vastausten mukaan ydin opiskelijayhdistystoiminnassa on opiskelijoiden osallisuus ja oma edustus. Ajatuksena, että yhdessä on enemmän ja että kaikki opiskelijat ovat jäseniä. Tutor-toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Tutoriksi hakeudutaan, jonka jälkeen koulutetaan ja toimitaan tutorina esim. ryhmäytymisessä ja yhteisissä tapahtumissa. Opiskelijat saavat opintoihinsa Tutor-koulutuksesta ja tutortoiminnasta osaamispisteitä.

Tutor- ja opiskelijayhdistystoiminnan vahvuuksia: Opiskelija kokee elämyksiä ja onnistumista. Vertaistuki, nuoret nuorten asialla ja tukena. Vanhemmalta opiskelijalta saatu tieto ja tuki auttaa uusia opiskelijoita orientoitumaan oppilaitokseen ja opettajaa tulokkaiden ryhmäytymisessä.

Kehittäminen: Saada sitoutuneita nuoria toimintaan.

”Tutoreita voisi käyttää tehokkaammin koulutusten markkinointiin potentiaalisille tuleville opiskelijoille.”

Vastaajat kokivat tutor- ja opiskelijayhdistyksen toiminnan vahvistavan hyvin osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Se nähtiin syrjäytymistä ennaltaehkäisevänä, voimaannuttavana, tasa-arvoista osallisuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia lisäävänä sekä oppilaitoksen hyvinvointia edistävänä yhteisöllisenä toimimisena ja vaikuttamisena ja kehittämisenä.

Tutor- ja opiskelijayhdistyksen toiminnalla koettiin olevan melko suuri vaikutavuus yhteisöllisyyden lisäämiseen.

4.2.2 Restoratiivinen toiminta

Restoratiivinen menetelmä pääpiirteittäin: opettajat ja opiskeluhuollon henkilöstö käyttävät sovittelun maailmasta tuttuja puhepiirejä ym. ryhmämenetelmiä, joilla ehkäistään ryhmän toimintaa haittaavia ongelmia ja rakennetaan yhteishenkeä luokassa. On kysymys opiskelijoiden osallistamisesta. Menetelmään voi liittää myös mielen hyvinvointiin liittyviä asioita. Opettajat työstävät ja sitoutuvat menetelmään jonka jälkeen menetelmä jalkautetaan opiskelijoille. Mallissa luodaan

kunnioittava ja kuunteleva vuorovaikutuskulttuuri luokkaan *Sovittelufoorumin* kehittämällä puhepiiri -menetelmällä.

Menetelmän vahvuuksia ovat vuorovaikutuksen korostuminen, koulutuksen arvo-maailman konkretisointi ja myönteinen tapa lähestyä monimutkaisia ryhmäilmiöitä. Kaikkien näkökulmien aito huomioonottaminen, ei yhtä ainoaa oikeata ratkaisua.

”Koko oppilaitoksen sitoutuminen toimintaan. Opiskelijoiden osallisuus ja hyvinvointi sekä opiskelurauha.”

Menetelmän kehittäminen vaatii tämän kaltaisen ohjauksen taitojen lisääminen henkilökunnan keskuudessa. Menetelmä vaatii harjoittelua ja ajattelutavan läpiviemistä koko opetuksen hierarkiassa.

Restoratiivisuuden osalta suurin osa tavoitteista toteutuu hyvin ja sen yleinen vaikuttavuus yhteisöllisyyteen on melko suuri.

4.3 Muut linjaukset ja ennalta ehkäisevä, osallistava, kohdennettu toiminta

Muut vastaukset (kahdeksan vastaajaa) jakautuivat yleisemmistä linjauksista ja kehyksistä (mm. opiskeluhuoltosuunnitelmat) konkreettisiin, säännöllisiin toimintamalleihin. Nämä vastaukset luokitellaan yleisempiin kehyslinjauksiin ja ns. säännöllisiin, järjestettyihin resurssoituihin opiskelijahuollon toimintoihin. Hyvinvointiryhmät, koulutusohjaaja-, ohjauspysäkki –toiminta ja erilaiset opiskelijafoorumit.

Kuviossa 6 esitetään muiden linjausten ja ennalta ehkäisevien, osallistavien ja kohdennettujen toimintojen piirteitä. Osa vastauksista voidaan luokitella konkreettisiksi, säännöllisiksi toimintamalleiksi ja osa linjauksiksi ja opiskeluhuollon kehukseksi.

C. Muut linjaukset ja ennalta ehkäisevä, osallistava ja kohdennettu toiminta

C1. Konkreettisia, säännöllisiä toimintamallit

Hyvinvointi-, yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä, jaksopalaveri-, ohjauspysäkki- tai koulutusohjaajatoiminta, opiskelijafoorumi, opiskeluhoollon chat-palvelu

- Ennaltaehkäisy, jatkuvuus, seuranta, varhainen puuttuminen jatkotoimenpiteiden kautta
- Opiskelijoiden osallisuuden lisääminen ja opintojen etenemisen ja elämänhallinnan tukeminen yhteistyössä eri verkostojen kanssa

C2. Linjaukset ja opiskeluhoollon kehys

Opiskeluhoollon suunnitelma
Opiskeluhoollon vuosikello

- Kaikkien toimijoiden yhteisöllisyyteen sitoutuminen

Vahvuudet:

- Ennakointi, osallistaminen ja vaikuttamisen mahdollisuus.
- Toimijat malleissa yleensä omaa henkilöstöä
- Keskeyttämiset ovat vähentyneet
- Säännöllisyys

Kehittäminen:

- Toiminnan laajentaminen ja tilastoinnin parantaminen
- Kehittävä työote

Melko suuri vaikutus yhteisöllisyyden lisäämiseen

Säännöllisillä, ennaltaehkäisevillä kohdennetuilla toimintamalleilla on **suuri vaikutus syrjäytymisen ehkäisyssä ja ne edistävät oppilaitoksen hyvinvointia**

Kuvio 6. Muut linjaukset ja ennalta ehkäisevä, osallistava, kohdennettu toiminta, kyselyn kysymykset 2-4

Näille toiminnoille yhteisiä pääperiaatteita ovat tavoitteet: ennaltaehkäisy, jatkuvuus, seuranta, varhainen puuttuminen jatkotoimenpiteiden kautta sekä opiskelijoiden osallisuuden lisääminen jokapäiväiseen koulunkäyntiin. Opiskelijan opintojen etenemisen ja elämänhallinnan tukeminen yhteistyössä oppilaitoksen sisäisten ja ulkoisten verkostojen kanssa.

”Opiskelijoiden mukaan ottaminen toiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen, yhteisen tekemisen tahtotilan luominen ja yhteisöllisten tapahtumien toteuttaminen. Alueellisten ja paikkakuntakohtaisten verkostojen mukaan ottaminen.”

”Koko henkilökunnan esimerkki ja suhtautuminen toisiinsa ja opiskelijoihin.”

”Asennekasvatusta, ennakointia yhdessä tekemistä...”

”Lähtökohtana pitää olla se, että kaikki toimijat oppilaitoksessa sitoutuvat yhteisölliseen ajattelumalliin.”

”Ohjauspysäkillä toimii erityisopettaja ja kolme oppimisen ohjaajaa. Eri-tyisopettaja kartoittaa erityistä tukea olevia opiskelijoita. Oppimisen oh-

jaajat ovat mukana tunneilla auttamassa ja tukemassa heikommin suoriutuvia sekä pitävät keskiviikko iltapäivisin Ohjaustupaa, jonne kuka vaan voi tulla tekemään rästejä pois sekä hakemaan ohjausta ja tukea.”

”Jaksopalaverit ovat toimivia ja niillä on vaikutusta: Palaverien ryhmätason tiedoista on mahdollista edetä moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoontumiseen, jossa yksittäisen opiskelijan luvalla selvitetään hänen pulmiaan. Ne voivat liittyä selvittämättömiin poissaoloihin tai ongelmiin opintojen edistymisessä.”

Toimintamallien vahvuuksia ovat ennakointi, osallistaminen ja vaikuttamisen mahdollisuus. Toimijat malleissa ovat yleensä oppilaitoksen omaa henkilöstöä. Mainittiin myös että keskeyttämiset ja suoritus kesken-merkinnät ovat vähentyneet. Säännöllisyys, esim. ryhmäohjaaja seuraa ryhmänsä tilannetta koko vuoden.

”Opiskeluhuoltosuunnitelman ja lain voimaan tuloa on pidetty hyvänä asiana, sillä nyt henkilöstö kokee saavansa valtuutuksen yhteiselle tekemiselle.”

”Esimerkin voima ja sosiaalinen paine, kun kaikki muut käyttäytyvät tietyllä tavalla ei yhden ”häirikön” ole helppo käyttäytyä poikkeavasti.”

Kehittämistarpeina nähdään toiminnan laajentaminen ja tilastoinnin parantaminen. Toimintaa tarkastellaan kehittäväällä työotteella jatkuvasti.

”Positiivisen kannustuksen osuus on aina liian pieni, tosin positiivisen kannustuksenkin on AINA oltava perusteltua, koska perusteeton kehuminen vie kaikelta positiiviselta palautteelta.”

Vastaajat kokivat että säännöllisillä, ennaltaehkäisevillä ja kohdennetuilla toimintamalleilla on suuri ennaltaehkäisevä vaikutus syrjäytymiseen ja että ne edistävät oppilaitoksen hyvinvointia. Niillä on myös melko suuri vaikuttavuus yhteisöllisyyden lisäämisessä.

4.4 Yhteisöllisyyden toteutumiseen vaikuttavia vahvuuksia ja haasteita

Kyselyn viidenteen kysymykseen ”Onko oppilaitoksessanne erityispiirteitä (vahvuuksia tai haasteita) jotka vaikuttavat yhteisöllisyyden toteutumiseen? Jos on, millaisia?” saatiin vastaajilta samansuuntaisia vastauksia. Vastaajista 20 nimesi oppilaitoksensa erityispiirteitä. Useimmat haasteet liittyivät oppilaitosten yksiköiden ja ammattialojen erillisyyteen ja suuriin opiskelijamääriin. Kuvioon 7 on kuvattu yhteisöllisyyteen vaikuttavia erityispiirteitä.

Yhteisöllisyyden toteutumiseen vaikuttavia erityispiirteitä (vahvuudet / haasteet)

Vahvuudet

- Verkostotyö:
 - kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat
 - nuorisotoimen toimijat
 - järjestöt
 - seurakunnat
- Oppilaitoksen pienuus > toiminnan organisointi on helpompaa
- Pienet ryhmäkoot > vahva opiskelijatuntemus
- Vahva, osaava, kehittämismyönteinen, ammattitaitoinen henkilöstö
- Pitkät ammatillisen koulutuksen perinteet ja ammattilypeys
- Monikulttuurisuus nähdään sekä että ristiriitaitilanteita että suvaitsevaisuutta lisäävänä tekijänä
- Riittävät resurssit ovat myös vahvuus

Haasteet

- Yksiköiden ja ammattialojen
 - erillisyydet
 - erilaisuus
- Suuret opiskelijamäärät
- Kampusten ammatti alojen yhtenäistäminen:
 - > yksiköt ovat usein erillään ja olosuhteet, käytettävissä olevat resurssit vaihtelevat
- Saada kaikki alat sisäistämään yhteisöllisyyden merkitys
- Innostuneita aikuisia yhteistoiminnan vetämiseen
- Resurssitason suunnittelu
- Määrärahojen riittävyys
- Henkilökunnan sitouttaminen sekä pedagogisen kehittämistyön tarve
- Vääristynyt 98% sukupuolijakauma
- Runsaasti maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita

Kuvio 7. Oppilaitoksen erityispiirteet (vahvuudet tai haasteet) jotka vaikuttavat yhteisöllisyyden toteutumiseen, kyselyn kysymys 5

Vahvuutena nähtiin verkostotyö: yhteisöllisyyttä tukevat kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä nuorisotoimen toimijat sekä aktiivinen yhteistyö järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Vahvuus yhteisöllisyyden rakentamisessa on oppilaitoksen pienuus - toiminnan organisointi on helpompaa. Samoin etuna nähdään pienet ryhmäkoot ja sitä kautta vahva opiskelijatuntemus.

Vahva, osaava, kehittämismyönteinen, ammattitaitoinen henkilöstö, pitkät ammatillisen koulutuksen perinteet ja ammattilypeys koetaan vahvuuksiksi yhteisölli-

syyden rakentamisessa. Monikulttuurisuus nähdään sekä suvaitsevaisuutta, että ristiriitatilanteita lisäävänä tekijänä. Riittävät resurssit ovat myös vahvuus.

”Saadaan ryhmäytymiseen jousiammuntaa, maastopyöräilyä, ratsastusta, kalastusta, kanootit yms.”

Haasteena nähtiin useimmiten erilaisten kampusten ammattialojen yhtenäistäminen: yksiköt ovat usein erillään ja olosuhteet, käytettävissä olevat resurssit vaihtelevat myös suuresti. Usein haasteena on myös saada kaikki alat sisäistämään yhteisöllisyyden merkitys.

”Oppilaitoksen muut toimijat, paitsi opiskeluhoito, eivät ole vielä sisäistäneet, että uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki koskee kaikkia koulun toimijoita ei ainoastaan opiskeluhoitohenkilöstöä.”

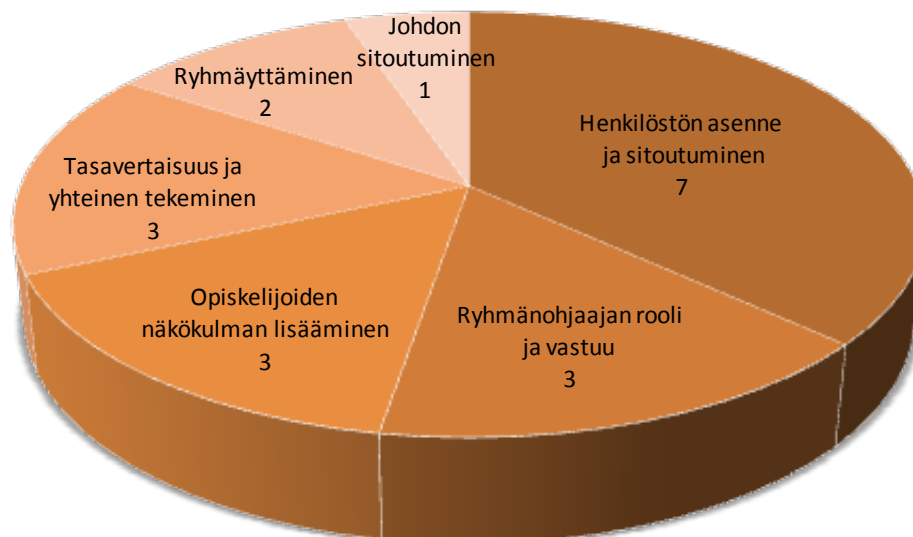
”Haasteena on suuri opiskelijamäärä ja ajanpuute, opetuksesta ei voi olla pois; päivät ovat hyvin tiiviitä ja koulukuljetukset säätelevät aikatauluja, tyhjää aikaa ei jää yhteisöllisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.”

Haasteena on löytää kaikilta aloilta innostuneita aikuisia yhteistoiminnan vetämiseen. Resurssitason suunnittelu, määrärahojen riittävyys, henkilökunnan sitouttaminen sekä pedagogisen kehittämistyön tarve nähdään haastavana. Oppilaitoksessa voi haasteena olla myös vääristynyt 98% sukupuolijakauma tai runsas määrä maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita.

Kyselyn viimeisen, kuudennen kysymyksen tavoitteena on selvittää mikä on olennaisinta yhteisöllisyyden kannalta. *”Jos haluaisitte kehittää yhteisöllisyyttä tukevia toimintoja, mihin mielestäsi pitäisi ensimmäisenä kiinnittää huomiota?”*

Soveltavaa sisällönanalyysiä käytettiin myös tämän kysymyksen vastauksien teemoittelussa (kuvio 8). Vastaajista 19 vastasi kysymykseen. Vastauksissa korostui ja nousi esiin henkilöstön asenteen ja sitoutumisen merkitys. Vastaajista 30 % koki ensisijaisena henkilöstön asenteen ja sitoutumisen merkityksen. Muut vastaukset jakaantuivat tasaisemmin: tärkeänä nähtiin myös ryhmänohjaajan rooli ja toiminta, opiskelijoiden näkökulman lisääminen ja osallistaminen sekä tasavertai-

suuden toteutuminen ja yhteinen tekeminen. Ryhmäyttämisen merkitys ei noussut yksittäisenä käsitteenä esiin aivan yhtä vahvasti. Johdon sitoutumisen tärkeys mainittiin myös vastauksissa.

Kuvio 8. Ensisijaisten tekijöiden jakautuminen mainintojen pohjalta yhteisöllisyyttä tukevista toiminnoista, kyselyn kysymys 6

On huomionarvoista, että maininnoista 58 % (11 mainintaa) liittyi henkilöstöön, eli voidaan sanoa, että ensisijaisesti yhteisöllisyyden kehittämisen avaimet ovat tavalla tai toisella oppilaitoksen henkilöstön käsissä.

”Jokaisen tulisi tuntea kuuluvansa yhteisöön ja saada olla yhteisön tasavertainen jäsen ja saada äänensä kuuluville.”

”Koko henkilökunta pitää saada oivaltamaan yhteisöllisyyden merkitys - asennekasvatusta.”

”Kyllä asenne henkilökunnassa pitää saada positiiviseksi ja kannustavaksi - hyvä ilmapiiri voimaannuttaa ja luo hyvää henkeä.”

”Pedagogisiin linjauksiin; eritoten ryhmänohjaajien vuorovaikutuksen lisäämiseen myös rakenteellisin keinoin ryhmänsä kanssa sekä erityisopis-

kelijoiden tuen kehittämiseen aloilla. Myös verkostolliset toimintamallit tulisi jalkauttaa tehokkaammin”.

”Ryhmäytymiseen, vuorovaikutukseen ja orientoiviin opintoihin. Tavoitteena avoin luottamuksellinen vuorovaikutus.”

”Ryhmäytymisen ja muiden yhteisöllisyyttä tukevien toimintojen mahdollistaminen opetuksen arjen rakenteisiin. Hyvien käytäntöjen jatkuvuuden varmistaminen. Henkilöstön osaamisen kehittäminen niin, että yhteisöllisyyden vahvistaminen ymmärretään jokaisen perustyöhön kuuluvaksi.”

”Koko koulu mukaan toiminnan miettimiseen ja toteuttamiseen. Se ei saa jäädä vain opiskeluhuollon puuhasteluksi jos halutaan todellista vaikuttavuutta.”

”Yhteisöllisyyteen liittyvien tapahtumien suunnitteluun ja toteutukseen pitäisi selkeästi varata aikaa lukujärjestykseen, kuinka sen voisi järkevästi toteuttaa, on haaste. Myös ryhmänohjaajien resurssin puute uusien opiskelijoiden ensimmäisenä lukukautena on haaste.”

”Ylimmän johdon saaminen asian taakse konkreettisesti. Pelkät sanat eivät riitä.”

4.5 Johtopäätökset

Kartoitus toi esiin hyviä konkreettisia toimintamalleja. Osa vastasi myös yleisemmällä tasolla käytössä olevista opiskelijahyvinvointimalleista. Havainnollisempia olivat yksittäisten toimintamallien esittelyt osana yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Monet mainituista toimintamalleista ovat käytössä myös Vaasan ammattiopistossa ja voidaan ajatella, että kartoitustulokset vahvistavat näiden toimintamallien asemaa jatkossa. Kartoituksen kautta ei tullut aivan uutta tietoa, ei välttämättä suurta viisasten kiveä, mutta toisaalta se osaltaan osoitti, että oikealla tiellä ollaan.

Ryhmäyttäminen on vastausten perusteella vahva yhteisöllinen toimintamalli. Voidaan sanoa, että ryhmäyttäminen on toimintana useimmissa oppilaitoksissa

toimivimmaksi todettu. Ryhmäyttämistä pidän kehittämisen arvoisena toimintana myös Vaasan ammattiopistossa. Ryhmäyttäminen on toimintamallina käytössä, mutta siihen kannattaisi panostaa enemmän, erityisesti sen sisältöön ja jatkuvuuteen. Ryhmäyttämisessä tärkeässä roolissa ovat ryhmänohjaajat. Kuten kyselyn viimeisen kysymyksen, kysyttäessä mihin ensisijaisesti pitäisi kiinnittää huomiota yhteisöllisiä toimintoja kehitettäessä, vastauksissa nousi vahvasti esiin, on henkilöstön asenne ja sitoutuminen ensimmäiset asiat mihin olisi kiinnitettävä kehittämisessä huomiota. Voidaan sanoa, että opettajien ja henkilökunnan hyvinvointi heijastelee vahvasti opiskelijoiden hyvinvointiin.

Suurin johtopäätös on että ryhmäyttämisen laajentamiseen, jatkuvuuteen ja ryhmänohjaajien koulutukseen panostaminen olisi kannattavaa yhteisöllisen opiskeluhuollon vahvistamiseksi. Mm. EHYT ry. kouluttaa ammatillisten oppilaitosten opettajia ja ryhmänohjaajia. Ryhmäilmiö-pakettiin (sisältää välineitä jatkuvaan, opintojen läpi tapahtuvaan ryhmäyttämiseen sekä hyvän ryhmähengen ylläpitämiseen) kuuluu oppilaitoksille ilmainen kahden tunnin koulutus, jossa välineiden käyttöönottoa harjoitellaan kouluttajien johdolla. (Maunu 2014.)

Ryhmäyttämisen vahvistaminen tukee myös Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen, THL:n kouluterveyskyselyssä esiin nousseisiin epäkohtiin puuttumista. On muutamia asioita joihin on kiinnitettävä huomiota. Yleisesti yksinäisyyden vähentäminen ja ystävyssuhteiden lisääminen on tärkeää ja voidaan olettaa, että ryhmäyttämisen keinoin sosiaalisia suhteita parantamalla tähän voidaan vaikuttaa. Onnistunut ryhmäyttäminen luo hyvää me-henkeä ja edesauttaa ystävyssuhteiden muodostumista. Ryhmäyttämisen keinoilla voidaan vaikuttaa myös rikkeiden määrään ja sitä kautta keskeytyksien vähenemiseen. Ryhmäyttämällä on myös suuri vaikutus työilmapiirin kohenemiseen. Kouluterveyskyselyssä nousi esiin myös perheen yhteisten aterioiden vähäisyys. Yhteistyö kodin kanssa on ensisijaista eikä yhteisten perheaterioiden tärkeyttä voi liikaa korostaa. Tulosten perusteella myös noin kolmannes jättää kouluruokailun väliin – kuinka tähän voimme vaikuttaa? Onko oppilailla mahdollisuutta ottaa kantaa kouluruokailustaan, miten voimme varmistaa, että lounaan nauttii mahdollisimman moni opiskelija. Opiskelun ja hyvinvoinnin kannalta ruualla on iso merkitys. Ruokailu on myös koulussa

sosiaalinen tapahtuma, jonka painoarvo on iso. Ruokalan viihtyvyyteen panostaminen olisi kannattavaa. Opiskelijoiden osallistaminen ideointiin ja toteutukseen olisi optimaalista. (Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden hyvinvointi 2008/2009-2013.)

Lisäämällä opiskelijoiden osallisuutta ottamalla opiskelijoiden mielipiteet ja ideat huomioon, voidaan vaikuttaa positiivisesti opiskelijoiden suhtautumiseen oppilaitokseen kokonaisuutena (fyysiset työolot, ruokalan/ kahvilan viihtyvyys, opiskelijoiden olohuone, työilmapiiri, vaikutusmahdollisuudet ja kuulluksi tulemisen kokemus). (Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden hyvinvointi 2008/2009-2013.)

Oppilaitoksen työilmapiirin paranemisessa on henkilöstöllä suuri vaikutus. Henkilöstön hyvinvointiin huomion kiinnittäminen, me-hengen ja ryhmäytymisen aloittaminen henkilöstöstä on oikeastaan ainoa oikea tapa kohentaa kokonaisuutta kestäväällä tavalla. Hyvinvoiva henkilöstö synnyttää hyvinvointia ympärilleen.

Kiusaamisen ja häirinnän osalta on oltava myös toisella asteella nollatoleranssi. On jokaisen oppilaan oikeus opiskella ilman pelkoa ja ahdistusta. Kaikkien koulun toimijoiden ja opiskelijoiden pitäisi sitoutua tähän. Restoratiivisella toiminnalla voidaan vaikuttaa häiriökäyttäytymiseen ja luoda toisia kunnioittavaa ja arvostavaa ilmapiiriä. Vaasan ammattiopiston Verso-toimintaa voisi virittää uudelleen, ja laajentaa. Haasteena on myös Vaasassa, samoin kuin useimmissa muissakin oppilaitoksissa erilaisten yksiköiden yhtenäistäminen yhteisöllisen opiskeluhoollon osalta.

Käytännössä, pääpiirteittäin yhteisöllinen opiskelijahyvinvointimalli voisi rakentua tapahtumineen ja toimintoineen yhteisöllisen opiskeluhoollon vuosikellon ympärille. Yhteisöllisyys ei kuitenkaan lisäännä itsestään, eikä puhumalla, se vaatii tekoja ja panostusta. Sen toteuttamisesta on jonkun otettava vastuu, siihen on resurssoitava aikaa, sille on annettava lupa ja siihen on sitouduttava.

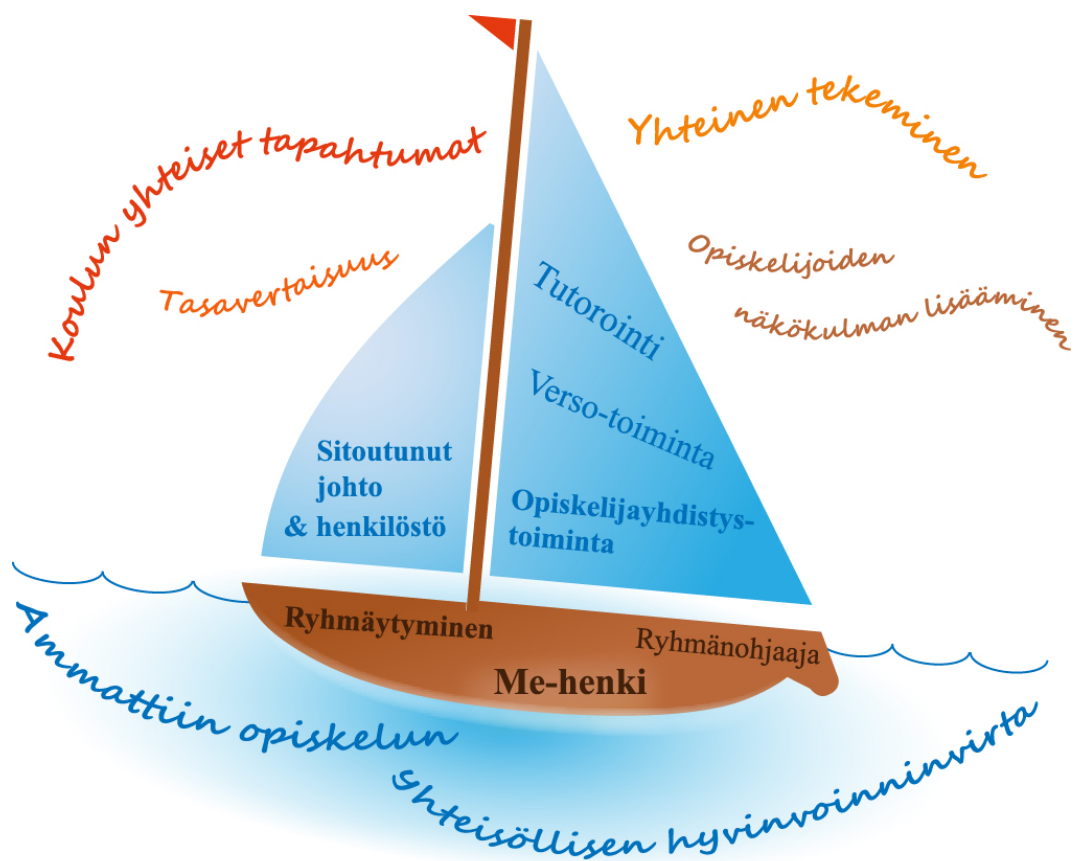
Oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä on vastuussa toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta, mutta omantoimen ohella on riski, että käytännön toteutus ja jal-

kauttaminen jäävät helposti puuhasteluksi. Haasteena on suuren oppilaitoksen kirjavat toiminnot ja erilaiset toimintakulttuurit. Jos yhteisöllistä muutosta halutaan, koordinointi ja yhteisöllisen kulttuurin läpivienti vaatii vastuullisen resurssoidun henkilön, jonka vastuulla on yhteisöllisyyden luotsaaminen sekä koko henkilöstön että opiskelijoiden keskuudessa. Ajatus yhteisöllisyydestä vastaavan toimesta ("CommunalCoach > CC" , "RyhmäKoutsi"...).

Kestävän yhteisöllisyyden pohja rakentuu pysyvän koneiston, henkilöstön varaan. Henkilöstön kuuleminen, nykytilanteen arviointi, tavoitteiden asettaminen, suunnittelu, toteutus ja seuranta. Yhteisöllisyys ja ryhmäyttäminen olisi jalkautettava yhtenäisenä projektina oppilaitokseen. Portaittain ensin henkilöstön ja sen jälkeen opiskelijoiden keskuuteen.

Ajatus yhteisöllisyyskoordinaattorin pestistä näinä taloudellisina aikoina on haastava, vaikka voidaan olettaa työn maksavan itse itsensä mm. opiskelijoiden sosiaalisen pääoman lisääntymisenä, oppimistuloksien paranemisena ja opiskelijoiden valmistumisena. Tämän tyyppiseen, yhteisölliseen työhön, voisi talkoohengessä ajatella sopivan kolmannen sektorin yhteistyö ja toimen rahoitus eri tahojen kesken. Yhteisöllisyyden lisäämiseen ja toimintamallien vakiinnuttamiseen voisi hakea edelleen projektirahoitusta oppilaitoksen ulkopuolisten toimijoiden, kolmannen sektorin kanssa. Näen myös esim. seurakunnan nuorisotyön tavoitteet saman suuntaisina yhteisöllisen toiminnan ja sosiaalisen pääoman lisäämisen kanssa. Ennakkoluulotonta rajojen ylitystä tarvitaan jotta oleellinen ja tärkeä toteutuisi.

Kuviossa 9 kuvataan opiskelun yhteisöllistä hyvinvoinninvirtaa jossa tavoitteena on seilata turvallisesti voimaantuen kohti tasapainoista aikuisuutta ja työelämää onnistuneen ryhmäytymisen ja "me-hengen" kannattelemina. Ryhmänohjaaja on avainasemassa, peräsimessä sitoutuneen johdon ja muun henkilöstön kanssa. Vertaistoiminnalla on suuri rooli osallistamisen, elämyksien ja onnistumisen kokemusten luomisessa. Voidaan sanoa, että koulun yhteiset tapahtumat, tasavertaisuuden ja opiskelijoiden näkökulman lisääminen - kaikenlainen yhdessä tekeminen ja sosiaalisen pääoman lisääminen tuo tuulta purjeisiin.

Kuvio 9. Ammattiin opiskelun yhteisöllisen hyvinvoinninvirta

5 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoinen, antoisa prosessi. Yhteisöllisen opiskeluhuollon merkitys on selkiytynyt. Aluksi ajattelin, että yhteisölliseen toimintaan vaaditaan oppilaitoksen ulkopuolisia toimijoita. Kyselyn ja aiheeseen perehtymisen myötä olen ymmärtänyt, että se ei ole oleellista, toki toivottavaa. Oppilaitosten yhteisöllisyyttä edistävällä toiminnalla on aitiopaikka, mahdollisuus vaikuttaa ja vahvistaa suurta osaa nuorisoamme. Päivittäin on mahdollisuus vaikuttaa, osallistaa ja luoda mahdollisuuksia positiivisiin kokemuksiin. Suurin osa nuorista jatkaa peruskoulun jälkeen toiselle asteelle ja yhteiskunnallisesti ajateltuna yhteisöllisen opiskeluhuollon keinoilla on luontevaa tukea nuoria positiivisella tavalla. Opettajien dialogisuudella on valtava merkitys. On varmistettava opettajien ja koko henkilöstön hyvinvoinnin taso. On selvää, että vain hyvinvoiva opettaja pystyy riittävään dialogiin opiskelijan kanssa – on huomioitava henkilöstö ennen kaikkea, muutoin panostus jää keinotekoiseksi eikä kestävää tulosta eikä tavoitteita voida saavuttaa. Harppaus yläkoulusta toiselle asteelle ei ehkä ole niin suuri – voimmeko ottaa peruskoulun ja yläkoulun kulttuurista ja malleista mallia? Resurssoinnilla, koko henkilöstön asenne- ja työskentelykulttuurin muutoksella voidaan vaikuttaa paljon.

Panostamalla yhteisölliseen, ennaltaehkäisevään toimintaan laadukkaan ammatillisen koulutuksen lisäksi, evästetään myöhempää työ- ja siviilielämässä menestymistä. Tämä on yksinkertaisuudessaan yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja syy miksi sitä kannattaa vahvistaa. Kyselyn esiin tuomat toimintatavat ja –mallit ovat työkaluja opiskeluhoitoon pakissa.

Lain edellyttämää yhteisöllistä opiskeluhoitoa täytyy vahvistaa. Uskon, että yhteisöllisen opiskeluhoitoon – yhteisöllisyyden – määrä on verrannollinen opiskelijoiden hyvinvointiin, oppimistuloksiin, valmistumiseen ja työllistymiseen. Yhteisöllisyydellä edistetään vahvasti oppilaitosten ensisijaista tavoitetta, myös taloudelliselta kannalta se on järkevä panostus.

Nuoren kohtaamiset ja kokemukset oppilaitoksen henkilöstön ja muiden opiskelijoiden keskuudessa vaikuttavat pitkälle elämään. Ei ole yhdentekevää millaisella mielellä nuori kouluun päivittäin tulee ja oppitunnilla istuu, kaikella on merkitystä myös oppimisen ja oppimistuloksien kannalta.

Jatkotutkimuksena voisi olla henkilöstön hyvinvoinnin selvittäminen. Tässä kartoituksessa kävi selkeästi ilmi miten oleellista henkilöstön hyvinvointi on. Samoin voisi olla mielenkiintoista tietää miten nuoret itse kokevat yhteisöllisyyden. Millaiset toimintamallit ovat heidän näkökulmastaan toimivia, mitä voisi kehittää.

Oppilaitosta kaikkine toimijoineen voisi verrata mihin tahansa työpaikkaan ja todeta saman viisauden: Jos yhteishenki on hyvä, ilmapiiri on kunnioittava ja arvostava – tulos paranee kuin itsestään. Yhteisöllinen opiskeluhoito on pitkäjänteistä ja jatkuvaa – opiskelijan kokonaisvaltaista sosiaalista vahvistamista.

LÄHTEET

Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden hyvinvointi 2008/2009-2013. THL: Kouluterveyskysely. Viitattu 27.10.2015.
http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Tulokset/ktkysely_kokomaa_2008_2013_aol.pdf

Ammattikoulutus. 2014. EDU. Opetushallituksen ylläpitämä verkkopalvelu. Viitattu 11.4.2015 <http://www.edu.fi/ammattikoulutus/opiskelijahuolto>

Arjen arkki 2013 a. Aktiivisesti ammattiin -malli: harrastustoiminnan kokonaisuus. Viitattu 3.10.2015. <http://arjenarkki.fi/menetelmapankki/hyvatkaytannot/171>

Arjen arkki 2013 b. ARMI-arkiohjauksen malli. Armikahvila. Viitattu 4.10.2015.
<http://www.hel.fi/static/ohev/virasto/Armiopas2013.pdf>

Hintsala, R. 2014. Yhteisöllinen hyvinvoiva oppimisympäristö. Validia Ammattiopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita, 97-100. Helsinki. Tammi.

Honkanen, E. & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.

Jauhiainen, A. Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Suomen oppivelvollisuuskoulun oppilashuollon ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutumien 1800-luvun lopulta 1990-luvulle. 1993. Turun yliopiston julkaisu. Turun yliopisto. Turku.

Klockars, L. 2011. Nuoruus – elämän toinen mahdollisuus. Teoksessa Opiskeluterveys, 18-21. Toim. Kunttu K., Komulainen A., Makkonen K. & Pynnönen P. Helsinki. Duodecim.

Koivisto, K. & Rautakoski, P. 2013. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen kouluyhteisössä. ePooki 10/2013. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut. Viitattu 13.9.2015. <http://www.oamk.fi/epooki/2013/lasten-ja-nuorten-vahvuuksia-ja-osallisuutta-tukeva-kouluyht/>

Konu, A. 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Väitöskirja. Terveystieteen laitos. Tampereen yliopisto.

Koskimäki. 2014. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien määrän kehitys vuosina 2013 -. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 9.6.2015.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/t

ilasto-

ja_ja_tunnuslukuja/ammattillisen_koulutuksen_jaerjestaajien_maaeraen_kehitys_03/Kehitys13_14.pdf

Kostamo-Pääkkö, K., Väyrynen, S. ja Ojaniemi, P. 2015. Teoksessa Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä, 8. Toim. Kostamo-Pääkkö, K., Väyrynen, S. ja Ojaniemi, P. United Press Global.

Kotamäki, S., Niemi, M., Sirkiä H., Virnes, E., Räisänen, A., Hietala, R. 2011. Må bra – Studerandevård praxis och utveckling inom grundläggande yrkesutbildning på andra stadiet. Rådet för utbildningsutvärdering. Jyväskylä. Jyväskylä universitetstryckeri.

Kuronen, I. 2011. ”Mun kompassin neula vaan pyörii” Keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta. 15. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, tutkimuselosteita 41.

Laitinen, K. & Hallantie, M. 2011. Huomisen hyvinvointia – Kehys oppilashuollon kehittämiseksi. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:19. Viitattu 24.9.2015. http://www.oph.fi/download/138894_Huomisen_hyvinvointia.pdf

Laine S. & Tossavainen K. 2013. Selvitys ammatillisten oppilaitosten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen malleista. Ehyt katsauksia 3/2013. Itä-Suomen yliopisto. Terveystieteiden tiedekunta. Hoitotieteenlaitos.

L 21.8.1998/630. Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 10.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>

L 1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 20.4.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Nokso-Koivisto, A. 2011. Opiskelijat tilastojen valossa. Teoksessa Opiskeluterveys, 12-16. Toim. Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen, P. Helsinki. Duodecim.

Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013 - Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 12.9.2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-280-5>

Nurmi, P. 2009. Opettaja kouluhyvinvoinnin edistäjänä. Toisen asteen opettajat dialogisuutensa ja autenttisuutensa sääntelijöinä. Väitöskirja. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalipsykologian laitos. Kuopion yliopisto

Mahkonen, S. 2014. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Porvoo. Edita Publishing Oy.

Maunu A. 2014. Ammatilainen toi opettajille uuden Ryhmäilmion. Ehyt ry. Viitattu 19.10.2015. <http://www.ehyt.fi/fi/ajankohtaista/?itemid=1317&a=viewItem>

MLL 2012. Kuulun! Välineitä ryhmän toiminnan tukemiseen. Viitattu 2.10.2015.
http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/e98d6bd74461a0cd3dbc11503b48f3be/1444730757/application/pdf/15493454/MLL%20Kuulun_www.pdf

MLL 2015. Tutortoiminta. Viitattu 3.10.2015.
<http://www.mll.fi/kasvattajille/tutortoiminta/>

Mångprofessionell studerandevård, opiskelijahuollon kehittämishanke. 2015.
 Vaasan ammattiopisto. Viitattu 21.10.2015.
http://www.vao.fi/fi/hankkeet/opiskelijahuollon_kehittaminen

Opiskeluhoitoa koskeva lainsäädäntö. Lapset, nuoret ja perheet. Kasvun kumppanit. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 9.9.2015.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_oppaat/opiskeluhoito/opiskeluhoollon_keskeinen_lainsaadanto

Opiskeluhoitosuunnitelma 2014, 1.0. Vaasan ammattiopisto. Jyrkkänen, K. 2014.

Opiskeluterveydenhuollon opas. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:12. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki

Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu toimivan oppilaskunnan opas 2007. Opetusministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32. Viitattu 3.10.2015.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/opm32.pdf?lang=fi>

Rouvinen-Wilenius, P. 2008. Sosiaalinen pääoma työyhteisön voimavarana. Terveiden edistämisen keskuksen julkaisuja 4/2008. Helsinki: Trio-Offset.

TATU - tartu tutkintoon! – hanke. 2014 a. Hyvinvointivuosikello (HVVK). Pedagogiset välineet. Viitattu 1.10.2015. <https://tartututkintoon.wordpress.com/ohjaus/>

TATU - tartu tutkintoon! – hanke. 2014 b. Huolenpidon portaat. Pedagogiset välineet. Viitattu 1.10.2015.
<https://tartututkintoon.files.wordpress.com/2013/09/150902-huolenpidon-portaat.pdf>

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2006. Aineisto- ja teorialähtöinen sisällönanalyysi sekä kvantifiointi. Tammi. Helsinki.

Yhteisöllisyys pitää yhteiskunnat koossa. 2014. Sitra. Viitattu 11.4.2015.
<http://www.sitra.fi/yhteiskunta/yhteisollisyys>

Vainio, M. 2012. Tuunaa tapahtuma! Opiskelijatapahtumien järjestäminen ammattioppilaitoksissa. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. Viitattu 3.10.2015.
https://tiimiakatemia.files.wordpress.com/2012/02/tapahtumaopas_ebook.pdf

Verso vertaissovittelu 2015. Viitattu 3.10.2015. <http://www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu/index.php?id=41>

YHTEISÖLLISTEN OPISKELIJAHYVINVOINTIMALLIEN KARTOITUS – LOMAKE, <https://e-lomake.puv.fi/elomake/lomakkeet/5284/lomake.html>

Olen sosionomiopiskelija Niina Topp Vaasan ammattikorkeakoulusta. Teen opiskeluhooltoon liittyvää opinnäytetyötä. Kysely on lähetetty 38 ammatillisen oppilaitoksen rehtoreille joiden toivon ystävällisesti välittävän kysely -linkin oppilaitoksensa opiskeluhoollon asiantuntijoille. Tarkoituksena on, että kyselyyn vastaisi opiskeluhoollon asiantuntija.

Toivon, että ehditte vastaamaan lyhyeen kyselyyni (kuusi kysymystä) viimeistään 31.8.2015 mennessä. Vastaukset ovat tärkeitä ja ne käsitellään luottamuksella.

Yhteisöllisten opiskelijahyvinvointimallien kartoitus

Selvitän millaisia yhteisöllisyyttä edistäviä toimintamalleja on käytössä ammatillisissa oppilaitoksissa.

Opinnäytteeni kartoituksen tavoitteena on koota yhteen toimivia malleja joiden pohjalta opiskelijahyvinvointia voitaisiin kehittää. Teen selvitystä Vaasan ammattiopiston toiveesta, mutta toivon työni hyödyttävän myös muita tahoja.

Selvityksen tulokset ja opinnäytetyö ovat nähtävillä v. 2016 osoitteessa <https://www.theseus.fi>.

Kysely

1a. Millaisia yhteisöllisyyttä edistäviä ja vahvistavia toimintamalleja oppilaitoksessanne on käytössä? ?

b. Mahdollisia lisätietoja/ linkkejä liittyen toimintamalleihin: ?

2a. Nimeä oppilaitoksenne toimivin ja vaikuttavin yhteisöllinen toimintamalli.

b. Mitkä ovat toimintamallin pääperiaatteet?

c. Mitä vahvuuksia toimintamallissa on?

d. Mitä toimintamallissa voisi kehittää?

3. Toteutuvatko oheiset tavoitteet toimintamallissa? Arvioi kriteerien toteutumista asteikolla

	Ei toteudu	Jossain määrin	Hyvin
Ennaltaehkäisevä vaikutus syrjäytymiseen	☐	☐	☐
Voimaannuttaminen	☐	☐	☐
Opiskelijoiden osallistamisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien vahvistaminen	☐	☐	☐
Tasa-arvoisen osallisuuden ja kokonaisvallaisen hyvinvoinnin lisääminen	☐	☐	☐
Oppilaitoksen hyvinvoinnin edistäminen	☐	☐	☐
Yhteisöllinen toimiminen, vaikuttaminen ja kehittäminen	☐	☐	☐
Suvaitsevaisuuden ja yhteishengen lisääminen	☐	☐	☐
Hyvinvointiin ja päihteettömyyteen ohjaava	☐	☐	☐
Ryhmämuotoisuus ja ryhmäytyminen	☐	☐	☐
Toiminnallisuus	☐	☐	☐
Kompensaatiofunktion toteutuminen – Kohdistettu toiminta	☐	☐	☐

4. Miten arvioit toimintamallin yleistä vaikuttavuutta suhteessa yhteisöllisyyden lisäämiseen?

	Ei vaikuttavuutta	Vähäinen vaikuttavuus	Melko suuri vaikuttavuus	Suuri vaikuttavuus
Arvioi kriteerien vaikuttavuutta asteikolla	☐	☐	☐	☐

5. Onko oppilaitoksessanne erityispiirteitä (vahvuuksia tai haasteita) jotka vaikuttavat yhteisöllisyyden toteutumiseen? Jos on, millaisia?

6. Jos haluaisitte kehittää yhteisöllisyyttä tukevia toimintoja, mihin mielestäsi pitäisi ensimmäisenä kiinnittää huomiota?

Tietojen lähetys

Tallenna

Kiitos vastauksestasi!